

MESTNA KNJIŽNICA IN ČITALNICA IDRIJA

Ines Tominec

**STORITVE SPLOŠNE KNJIŽNICE ZA UPORABNIKE Z OMEJENIM
DOSTOPOM: BRANJE ZA STAROSTNIKE**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Idrija, 2021

IZJAVA O AVTORSTVU IN O JAVNI OBJAVI PISNE NALOGE

Spodaj podpisana Ines Tominec izjavljam, da sem avtorica pisne naloge za bibliotekarski izpit za bibliotekarja z naslovom: Storitve splošne knjižnice za uporabnike z omejenim dostopom: branje za starostnike za starostnike.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- sem pisno nalogo izdelala samostojno in je moje avtorsko delo,
- so dela drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih navajam neposredno in povzemam, navedena oziroma citirana v skladu s standardom APA,
- sem besedila ali podatke, ki so avtorsko zaščiteni, uporabila v skladu z določbami zakona, ki določa avtorske pravice,
- je elektronska oblika pisne naloge istovetna s tiskano obliko naloge,
- na podlagi 23. člena Pravilnika o bibliotekarskem izpitu ter v skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem javno objavo elektronske oblike pisne naloge na portalu Digitalne knjižnice Slovenija.

Podpis avtorice: Ines Tominec

V Idriji, dne 9. 6. 2021

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Ines TOMINEC

Naslov pisne naloge: Storitve splošne knjižnice za uporabnike z omejenim dostopom: branje za starostnike

Kraj: Idrija

Leto: 2021

Št. strani: 52

Št. preglednic: 0

Št. strani prilog: 9

Št. slik: 18

Št. prilog: 2

Št. referenc: 41

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Mestna knjižnica in čitalnica Idrija

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Katja Jordan

UDK: 028.8:615.85-053.9

Ključne besede: branje, biblioterapija, knjižnične storitve, splošne knjižnice, stari ljudje

Izvleček:

V pisni nalogi raziskujemo potek in dejavnike biblioterapevtskega procesa. Posvetimo se opredelitvi biblioterapije, opišemo oblike, potek biblioterapije in njene cilje. Opredelimo starostnike kot uporabniško skupino, njene omejitve ter ustrezno komunikacijo. Opredelimo vlogo bibliotekarja pri biblioterapiji ter vrste gradiva, ki jih uporablja za bralno svetovanje starostnikom. Z opredelitvijo biblioterapije v domačem okolju in preteklimi raziskavami opredelimo stanje biblioterapije v praksi. V kvantitativni raziskavi smo s pomočjo strukturirane ankete raziskovali potek biblioterapije v Psihiatrični bolnišnici Idrija (v nadaljevanju PBI). Na drugi strani smo pridobivali mnenje in pogled na bibliosvetovanje zaposlenih Mestne knjižnice in čitalnice Idrija (v nadaljevanju MKČI). V vzorec smo zajeli 8 zaposlenih iz MKČI in 13 zaposlenih iz PBI. Anketiranje smo izvedli s pomočjo spletne ankete 1ka. Na vprašalnik so odgovorili vsi ciljni anketiranci. Z raziskavo smo ugotovili, da lahko v procesu biblioterapije največ sodelujejo bibliotekarji v sodelovanju z delovnimi terapevti. Za ustrezno izvedbo biblioterapije je najpomembnejša kompetenca branja in komuniciranja. Poznavanje literature je zelo pomembno za učinkovito in kakovostno bibliosvetovanje. Pri izvajanju biblioterapije pa je predvsem pomembno spoštovanje do starostnika. Ugotovitve so še, da je najboljše pripraviti skupinsko obliko biblioterapije, ki bi se jo izvajalo po dogovoru s starostniki v okolju, kjer se ti počutijo varne. Bibliotekarji bi pri bibliosvetovanju starostnikom priporočali raznovrstno gradivo. Čeprav je razvidno, da biblioterapija doseže učinek počasneje kot ostale oblike terapije, bi jo vseeno uporabili, ker je ta učinkovita.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici za strokovno pomoč in nasvete pri pisanju pisne naloge za bibliotekarski izpit.

Zahvaljujem se Psihiatrični bolnišnici Idrija, predvsem Mateji Kavčič, ki mi je omogočila natančen vpogled v človeško naravo in ki mi je omogočila pridobiti vpogled na biblioterapijo z vidika psihologije.

Zahvaljujem se tudi ostalemu kolektivu Mestne knjižnice in čitalnice Idrija za vso spodbudo in podporo.

Hvala, mami!

KAZALO

1	UVOD	1
2	KAKOVOSTNO BRANJE KOT DEL BIBLIOTERAPIJE	2
2.1	BIBLIOTERAPIJA ALI BIBLIOSVETOVANJE	2
2.2	IZVAJANJE, VRSTE IN CILJI BIBLIOTERAPIJE	3
2.2.1	Vrste biblioterapije	3
2.2.2	Načini izvajanja biblioterapije.....	5
2.2.3	Oblike izvajanja biblioterapije	6
2.2.4	Cilji biblioterapije	7
2.3	OMEJITVE IN KOMUNIKACIJA S STAROSTNIKOM	8
2.3.1	Omejitve starostnikov	8
2.3.2	Komunikacija s starostnikom	9
2.4	BIBLIOTEKAR V PROCESU BIBLIOTERAPIJE	11
2.4.1	Biblioterapija v knjižnici	11
2.4.2	Vloga in značilnosti bibliotekarja	11
2.4.3	Izbira gradiva.....	12
2.5	PRAKSA V KNJIŽNICI	14
2.6	PRETEKLE RAZISKAVE.....	15
3	RAZISKOVALNI DEL	16
3.1	RAZISKOVALNI CILJ	16
3.2	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE	17
3.3	RAZISKOVALNA METODA.....	17
3.3.1	Pripomoček.....	17
3.3.2	Zbiranje podatkov	18
4	REZULTATI.....	18
4.1	VLOGA, KOMPETENCE IN VRLINE BIBLIOTERAPEVTA	19
4.2	OBLIKE IN ZNAČILNOSTI BIBLIOTERAPIJE.....	24
4.3	UČINKOVITOST IN POGOSTOST BIBLIOTERAPIJE.....	26
4.4	SPODBUJANJE IN OMEJITVE UDELEŽENCA BIBLIOTERAPIJE.....	28
4.5	KAKO ZAČETI	30
5	RAZPRAVA	31

6	ZAKLJUČEK	33
7	NAVEDENI VIRI IN LITERATURA	35

KAZALO SLIK

Slika 1: Vloga anketiranega v procesu biblioterapije.....	19
Slika 2: Izvajalec oz. sodelujoči v procesu biblioterapije	19
Slika 3: Pomembnost kompetenc bibliotekarja za kakovostno bibliosvetovanje (vidik MKČI)20	
Slika 4: Pomembnost kompetenc biblioterapevta za vodenje biblioterapije (vidik PBI)	21
Slika 5: Pomembnost značilnosti bibliotekarja pri bibliosvetovanju (vidik MKČI).....	22
Slika 6: Pomembnost značilnosti biblioterapevta pri biblioterapiji (vidik PBI)	22
Slika 7: Dodatna izobraževanja za biblioterapijo/bibliosvetovanje	23
Slika 8: Vrste okolja za izvajanje biblioterapije.....	24
Slika 9: Najprimernejša oblika biblioterapije.....	24
Slika 10: Terapevtske aktivnosti pri bibliosvetovanju (vidik MKČI).....	25
Slika 11: Terapevtske aktivnosti pri biblioterapiji (vidik PBI)	25
Slika 12: Učinek biblioterapije na udeležence terapije	26
Slika 13: Učinkovitost biblioterapije.....	27
Slika 14: Hitrost izboljšanja učinka biblioterapije pri udeležencih terapije.....	27
Slika 15: Pogostost izvajanja biblioterapije	28
Slika 16: Načini spodbujanja udeleženca biblioterapije po uspešnem zaključku biblioterapije	28
Slika 17: Omejitve in težave udeleženca biblioterapije	29
Slika 18: Vprašanja udeležencem pred začetkom biblioterapije.....	30

KAZALO PRILOG

Priloga 1. Anketni vprašalnik za delovne terapevte	I
Priloga 2. Anketni vprašalnik za knjižničarje in bibliotekarje	VII

1 UVOD

Mestna knjižnica in čitalnica Idrija (v nadaljevanju MKČI) s sedežem v Idriji je bila ustanovljena leta 1962 in je vpisana v osrednji register pri Državni matični službi NUK Ljubljana. MKČI je splošna, javna knjižnica, ki svojo dejavnost namenja vsem prebivalcem Občine Idrija in Občine Cerčno. Pod okriljem osrednje matične knjižnice v Idriji delujejo podružnice Bevkova knjižnica Cerčno, Knjižnica Spodnja Idrija in Knjižnica Črni Vrh ter notranja organizacijska enota Filmsko gledališče Idrija (MKČI, 2018).

V pisni nalogi se posvečamo starostnikom s posebnimi potrebami, ki bivajo v Domu starejših občanov Vitadoma v Črnem Vrhu nad Idrijo, kateri je prve stanovalce sprejel leta 2002. Kakovostno tretje življenjsko obdobje ustvarjajo delovni terapevti z različnimi aktivnostmi, kot so aktivnosti za ohranjanje in izboljšanje kognitivnih sposobnosti, prostočasne aktivnosti (ročna dela, kreativne tehnike), socializacijske aktivnosti (pogovorna skupina) itd. (Dom za starejše Bor, b. d.). Izrednega pomena so še, ustvarjalne delavnice, kulturno soustvarjanje, bralne dejavnosti, učenje računalništva in tujih jezikov (Macuh, 2017). Starostnikom s posebnimi potrebami bi v Vitadomu v Črnem Vrhu nad Idrijo biblioterapija kot oblika kakovostnega branja pomagala pri soočanju z različnimi življenjskimi izgubami ter s spremembami, ki pridejo s starostjo.

V teoretičnem delu opredelimo biblioterapijo kot kakovostno obliko branja za starostnike. Pojasnimo vrste, oblike izvajanja biblioterapije ter njene cilje. Opredelimo starostnike, njihove omejitve ter komunikacijo s starostniki. Pojasnimo še vlogo biblioterapije v knjižnici in bibliotekarjevo vlogo v procesu biblioterapije. Predstavimo še stanje biblioterapije v praktičnem okolju ter pretekle raziskave, ki obravnavajo bibliosvetovanje in biblioterapijo kot obliko kakovostnega branja v knjižničnem okolju. V raziskovalnem delu predstavimo kvalitativno raziskavo, ki smo jo izvajali zadnji teden marca leta 2021. Vprašalnik smo poslali zaposlenim delovnim terapevtom, ki izvajajo biblioterapijo v Psihiatrični bolnišnici Idrija (v nadaljevanju PBI) ter zaposlenim knjižničarjem in bibliotekarjem v MKČI. V anonimni anketi je sodelovalo 21 ljudi, od tega 13 delovnih terapevtov ter 8 zaposlenih knjižničarjev in bibliotekarjev. S pomočjo vprašalnika želimo raziskati vidik bibliotekarja in vidik terapevta na potek biblioterapije.

Z odgovori na zastavljena vprašanja želimo izvedeti, kakšen je potek biblioterapije od pričetka biblioterapevtskega procesa do uspešnega zaključka. Želja je pridobiti informacije o potrebnih kompetencah in značilnostih, ki jih mora imeti bibliotekar za pomoč pri bibliosvetovanju. Poskušali bomo ugotoviti, kakšna vrsta literature najpogosteje učinkuje zdravilno na starostnike s posebnimi potrebami v domovih za starejše ter kako in na kakšen način postopoma izboljša njihovo čustveno ter mentalno zadovoljstvo.

Za raziskavo in pridobitev priporočil za učinkovito in kakovostno obravnavo starostnikov v Vitadomu, domu za starejše v Črnem Vrhu nad Idrijo, smo se zato obrnili na zaposlene v PBI, ki biblioterapijo izvajajo v svojem delovnem procesu. PBI skrbi za duševno zdravje in nudi strokovno pomoč, prilagojeno individualnim potrebam udeleženca terapije.

2 KAKOVOSTNO BRANJE KOT DEL BIBLIOTERAPIJE

2.1 BIBLIOTERAPIJA ALI BIBLIOSVETOVANJE

Terapija s knjigo ali biblioterapija je preizkušena metoda uporabe moči branja za podporo boljšemu duševnemu zdravju in dobremu počutju. Biblioterapija izkorišča moč ustvarjalnega pripovedovanja zgodb, poezije in knjig o osebnem razvoju in samopomoči. Na področju knjižničarstva je primernejši izraz bibliosvetovanje, saj bibliotekarji niso usposobljeni za izvajanje terapije, ker nimajo terapevtskih znanj. Osnova sodobnega bibliosvetovanja je sposobnost izbire ustreznega besedila za vsakega posameznika. Vsaka knjiga ne ustreza vsakemu posamezniku, izbira knjige mora temeljiti na bralčevi osebni izbiri in bralnih navadah. (Abdullah, 2002). Knjige lahko s svojo vsebino delujejo na bralca. Lahko so vir zdravja, optimizma in motivacije; lahko vodijo tudi v obup, sovraštvo in nasilje. Zato je tako pomembno, da vsaka knjiga dobi svojega bralca in bralec svojo knjigo (Reščič Rihar in Urbanija, 1999).

Reščič Rihar in Urbanija (1999) pravita, da biblioterapija ni psihoterapija, ker le pojasnjuje, pomaga osvetliti dejstva, spoznanja, neutemeljena predvidevanja in neznanja ter pomaga posamezniku razjasniti globlje pomene. Ker ne zdravi, ne more biti del medicinskega pojmovanja. Za proces, ki se odvija ob branju in pogovoru o knjigi, obstajajo tudi druga poimenovanja. Špoljar (2003) omenja sinonime, povezane z biblioterapijo, ki so: svetovanje bralcem, vodeno branje, usmerjeno branje, bralni nasveti in terapija s poezijo.

Biblioterapija, kakor podajajo različni avtorji, že več kot desetletje (Špoljar, 2003; Zabukovec, 2017; Zabukovec idr., 2007) za knjižnično okolje ni primeren izraz. Zabukovec (2017) predlaga izraz bibliosvetovanje, saj bibliotekarji v resnici vodijo pogovore o prebranemu z duševno zdravimi osebami, a niso usposobljeni za delo z duševnimi težavami. Pri biblioterapiji je v ospredju predvsem razvoj in zdravljenje. Njen namen je razsvetlitev in razumevanje. Biblioterapevt je v celotnem procesu moderator, beseda pa ni posrednik, temveč sprožilec sprememb (Burkeljca, 2001).

2.2 IZVAJANJE, VRSTE IN CILJI BIBLIOTERAPIJE

Izvajanje **delovne terapije** je dejavnost v zdravstvu, ki vključuje proces zdravljenja različnih aktivnosti bolnika ob upoštevanju njegovih značilnosti in ciljev zdravljenja. **Delovni terapevt** vključuje v program zdravljenja različne aktivnosti, ki jih med seboj dopolnjuje in prepleta. V ta namen je za izvajanje biblioterapije idealna **medioteka**, v kateri delovni terapevt, **bibliotekar** in drugi člani terapevtskega tima izbirajo medije tako, da upoštevajo bolnikovo psihofizično stanje, interese in cilje. Izbirajo med različnimi mediji, **knjižnim gradivom** različnih literarnih zvrsti z različno intenzivnostjo, neposrednostjo in globino delovanja (Dolenc in Kernel, 1990).

Psihiatrova in zdravnikova naloga je prepoznati bolezensko stanje (fizično, mentalno, čustveno). Na podlagi psihiatrične preiskave temelji nadaljnji diagnostični kot tudi terapevtski proces. Na njej temelji ocena duševne motnje, povezava z bolnikovo osebnostjo in življenjskim kontekstom. Izbira in izvajanje zdravljenja je ustrezno prilagojena vsaki osebi z duševno motnjo posebej. Na podlagi te terapevt izvaja terapevtski proces (Tomori, 2013). Terapevt pripravi terapevtski načrt, ki obravnava posameznega starostnika s posebnimi potrebami, zasnovanega z namenom, da streže njegovim zahtevam, ter drugim stanovalcem, ki si delijo podobne življenjske probleme (Erikson, 2014).

2.2.1 Vrste biblioterapije

Različne vrste biblioterapije opredelita Reščič Rihar in Urbanija (1999) glede na njen vpliv na posameznike v posebnih okoliščinah. Na opredelitev biblioterapije vpliva tudi izbira knjige kot vrsta priporočila, pomen branja, osebnost terapevta in kako poteka interakcija med terapevtom in posameznikom.

Institucionalna biblioterapija je tradicionalna uporaba biblioterapije, ki se izvaja v bolnišničnem okolju. Cilj terapije je informativno ter rekreativno preživljanje prostega časa. Biblioterapijo vodi terapevt s strokovnjaki s področja zdravstva in psihologije. Institucionalizirani starostniki ob terapiji prebirajo izbrano literaturo z didaktično vsebino ter besedila z duševno zdravstveno vsebino. Sledi diskusija z zdravnikom. Bibliotekar sodeluje le z zdravnikom oz. strokovnim timom (Rešič Rihar in Urbanija, 1999).

Klinična biblioterapija poteka v instituciji ali drugi skupnosti s ciljem spremeniti vedenje starostnika s posebnimi potrebami. Obravnava poteka z vedenjsko in čustveno motenimi osebami. Terapijo vodita bibliotekar in zdravnik, kjer uporabljata različno literaturo, zlasti leposlovje. Pri terapiji, ki jo vodita oba skupaj, sodelujeta in se dopolnjujeta (Rešič Rihar in Urbanija, 1999).

Najpogosteje izvajana oblika biblioterapije je **razvojna biblioterapija**. Rešič Rihar in Urbanija (1999) trdita, da lahko pomaga ljudem v vseh starostnih obdobjih in tudi pri osebnih stiskah. Izvaja se jo lahko v javnih knjižnicah ali raznih društvih, vodi jo bibliotekar. Ob svetovanju bibliotekar uporablja leposlovje in didaktično literaturo za skupine posameznikov v kritičnih okoliščinah. Zabukovec idr. (2007) izpostavljajo izraz razvojno bibliosvetovanje, v katerem z branjem in pogovorom posameznikom svetujemo in pomagamo pri osebnostnemu razvoju. V razvojnem bibliosvetovanju se posvečamo starejšim, da ozavestijo potencialno problematične življenjske situacije, še preden se te odvijajo. Razvojno bibliosvetovanje je usmerjeno predvsem v preventivo in ne zdravljenje že nastalih problemskih situacij.

Novejša oblika biblioterapije, poimenovana **ustvarjalna biblioterapija**, katero opisuje Brewster (2007), je raznolika storitev. Lahko vključuje individualno priporočilo leposlovja, ki temelji na poglobljenem pogovoru z biblioterapevtom. Lahko poteka s skupinskim srečanjem, kjer se razpravlja o knjigah (formalno ali neformalno). Pri tem se uporablja branje leposlovja ali poezije. Spodbuja se razpravo o občutkih in postavlja vprašanja. Brewster (2007) prav posebej poudarja, da se knjižnice spodbuja ter vključuje k delu z ljudmi, ki imajo duševne in zdravstvene težave. Programi ustvarjalne biblioterapije omogočajo sodelovanje z drugimi organizacijami, kot je npr. zdravstveni sektor.

2.2.2 Načini izvajanja biblioterapije

Ko biblioterapevt bralcu predstavi pozitivne izkušnje bralnih aktivnosti (Sarto, 2015), lahko glede na preference starostnika s posebnimi potrebami in terapevtskega načrta izbere ustrezen način izvedbe biblioterapije. Kovač (2020) trdi, da je **branje leposlovja** ena od učinkovitejših oblik treninga empatije. Pomaga nam, da se vživimo v čustva drugih ljudi ter bolje razumemo svoja. Posledično se lažje vživimo v misli svojega bližnjega, kar vodi k bolj povezani skupnosti. Z branjem širimo besedni zaklad in svoja obzorja, kar pa bogati razmišljanje ter sporazumevalne sposobnosti. Z branjem razvijamo sodelovanje in sposobnost prepričevanja, kar je ključno za uravnoteženo osebno življenje.

Pri **kreativnem pisanju** je potrebno začeti skromno. Ob pisanju se ni potrebno zapletati, pisanje je lahko 'razmetano'. Pri kreativnem pisanju je pomembno, da zgodbo starostnik piše zase in ne za druge, tako mnenje drugih ne bo pomembno. Vsebina pisanja pri tem ni važna, gre predvsem za to, da starostnik piše zamisli, občutke, mnenja idr. Biblioterapija pri kreativnem pisanjem dobro učinkuje, ker pri pisanju ni ne pravih in ne napačnih odgovorov. Oseba lahko sestavlja zgodbo glede na lastne časovne in ostale omejitve in zmožnosti. Na začetku poskusite s krajšo zgodbo (tako bo vaja videti lažja in ne nemogoča) (Moore, 2021).

Eden izmed nasvetov za življenje z osebo z demenco je **pisanje dnevnika** (Kejžar in Jenko, 2020). Pri osebah z demenco se spodbuja socialni stik sorodnikov. Biblioterapija v sodelovanju z ožjimi člani družine je dobrodošla in pomaga osebi z demenco in obenem informira skrbnika. Za to lahko uporabimo različno tehnologijo in pripomočke, kot so najljubša glasba, videoposnetki otrok, vnukov, hišnega ljubljence, starostnikovih najljubših dejavnosti, ...

Pri **pisanju pesmi** ni pomembno le število besed, ki jih starostnik s posebnimi potrebami pozna, temveč tudi, da razume, da imajo lahko enake besede v različnih kontekstih različne pomene. Nekdo bi razumel sporočilo pesmi čisto drugače od drugega bralca. Ne glede na to, kako starostnik besedilo razume, svoje besedišče, razumevanje, čustva in vedenje o svetu skozi branje primerja s prebranim in tako širi ter pogloblja besedni zaklad, s tem postavljamo pod vprašaj miselna pravila in proizvajamo nove ali utrjujemo stare misli in čustva (Kovač, 2020). V pisanju pesmi se pisec lahko preizkusi v igri besed in kako te vplivajo na razumevanje pesmi. Prav tako ni pri tem potrebno upoštevati pravopisa (GoodTherapy, 2016).

Vaje, namenjene ohranjanju in spodbujanju spomina, so del **kognitivnih aktivnosti**, ki spodbujajo in krepijo pozornost, natančnost, koncentracijo, sposobnosti reševanja problemov, besedne spretnosti, domišljijo in logično mišljenje (Kejžar in Jenko, 2020). Z učenjem različnih jezikov ohranjamo kognitivno aktivnost s spoznavanjem novih predstav besed. Svoje besedišče, razumevanje, čustva in vedenje o svetu skozi branje soočamo s prebranim in tako širimo ter poglobljamo besedni zaklad, postavljamo pod vprašaj miselna pravila in s tem proizvajamo nove ali utrjujemo stare misli in čustva. Reševanje križank, kvizov in sestavljanek ter uporaba računalnika ravno tako spodbujajo miselno aktivnost (Kovač, 2020).

2.2.3 Oblike izvajanja biblioterapije

Individualna biblioterapija poteka na nivoju terapevt – uporabnik terapije. Individualna biblioterapija je lahko površinska in globinska. Globinska zahteva daljši čas obravnave, njen cilj je bistvena sprememba v načinu reagiranja uporabnika. Gre za spremembo značaja osebnostne strukture. Površinska biblioterapija zahteva krajši čas in manjše prizadevanje terapevta in uporabnika. Uporabnik terapije knjižno gradivo interpretira po svoje in se skuša z njim identificirati. Za individualizirano delo mora biti terapevt precej več – ne le tega, kako se prilagaja klientovim stremenjem, temveč tudi v dogovarjanju z njim, o tem, kaj zmore doseči in koliko se je za uresničljive ciljev pripravljen potruditi (Berg in Miller, 2020).

Včasih že majhne in kratkotrajne terapevtske intervencije pripomorejo k hitrim in trajnim spremembam. Starostnik lahko že po nekaj srečanjih spremeni svoje navade (Praper, 2013).

Skupinska biblioterapija poteka na nivoju terapevt – skupina. V tem primeru terapevt usmerja delo skupine, v kateri so razen terapevta vsi uporabniki sočasno drug drugemu terapevti. Knjižno gradivo se obravnava v skupini, kar pospešuje osebnostno rast članov in zmanjšuje napetost med terapevtom in obravnavanim starostnikom (Praper, 2013). Gradivo se po navadi bere glasno. Za glasno skupinsko branje je značilno, da si poslušalci prilagodijo hitrost poslušanja, se ustavijo, če bi želeli o čem razmisliti, ali se vrnejo na izhodišče, če so kaj pozabili ali ugotovili, da so kaj narobe razumeli, tako kot lahko naredimo, kadar knjigo beremo sami zase. Pri skupinskem glasnem branju se je tisti, ki bere, pogosto tudi odločil, kaj bo bral. Isto delo lahko preberemo večkrat (Kovač, 2020).

2.2.4 Cilji biblioterapije

Berg in Miller (2020) opredelita sedem lastnosti dobro oblikovanih ciljev, po katerih terapevt in starostnik lažje ugotovita ali napredujeta, zaradi česar je terapija učinkovitejša. Cilj mora veliko pomeniti starostniku, mora biti skromen, takšen, da ga lahko doseže. Oblikovani cilji morajo biti konkretni, specifični in opisujejo vedenje. Cilje ubesedimo tako, da vsebujejo trdilne besede in opise dejavnosti o tem, kaj bo starostnik v biblioterapiji storil. Ob opredeljevanju ciljev se osredotočimo na to, kako bomo pot začeli. Zapisati je potrebno uresničljive in dosegljive cilje. Dobro oblikovati cilje za starostnika pomenijo trdo delo. Med samim procesom biblioterapije naj bi starostnik tako spoznal, da nima samo on problema, da zanj vedno obstaja rešitev. Za določeno svoje vedenje ter vedenje drugih v določenem položaju spozna razloge, hkrati pa pridobi izkušnje, ki jih ovrednoti in poišče možnosti za rešitve svojih problemov. Preko procesa objektivno prepozna situacije, s katerimi se sooča.

Drugi cilji biblioterapije so zaposlovanje misli, saj tako čas hitreje teče, preprečevanje razvoja slabih misli ter nadaljnje razmišljanje o njih, izboljševanje sposobnosti odzivanja s spodbujanjem in bogatenjem mentalnih prisodob in konceptov ter omogočanje čustvom, da pridejo na dan, povečevanje razumevanje samega sebe, razumevanje pomoči posameznikom, da vrednotijo svojo lastno osebnost in se bolj zavedajo ter dojemajo samega sebe (Berg in Miller, 2020; Kovač, 2020).

Če hočemo doseči uspešen zaključek biblioterapije, morata, bibliotekar in starostnik oblikovati kriterije, ki bodo omogočili uspešen zaključek terapije. Brez kriterijev je težko oceniti, ali sta napredovala ter dosegla cilje zdravljenja. Pogosto se dogaja, da terapija traja dlje, kot bi bilo potrebno, saj ne uvidita, da so bili prvotni cilji že uresničeni. Cilj biblioterapije je zagotavljanje normalnega razvoja ali spreminjanje motečega vedenja starostnikov (Berg in Miller, 2020).

Biblioterapevt in bibliotekar pri izbiri ustreznega gradiva upoštevata tri stopnje biblioterapije. Skozi te stopnje vodimo starostnika, da zagotovimo učinkovitost biblioterapije. V prvi stopnji se mora posameznik povezati z besedilom in identificirati z določenim likom v izbranem gradivu. V drugi stopnji mora besedilo pomagati posamezniku, da se poveže s svojimi čustvi in jim omogočiti sprostitvev (katarzičen odziv). V tretji stopnji uporabnik ponotranji čustva iz besedila (notranji uvid) ter spremeni svoje stališče (Armstrong, 2015).

2.3 OMEJITVE IN KOMUNIKACIJA S STAROSTNIKOM

2.3.1 Omejitve starostnikov

Vsaka vrsta prizadetosti starostnika predstavlja posebne in spreminjajoče se zahteve. Nekatere prizadetosti zahtevajo specialne rešitve pri gradnji prostorov in izdelavi opreme, ustreznih pripomočkov, druge izbor knjižničnega gradiva po obliki in vsebini (zvrst, velikost, teža gradiva, oblika in velikost tiska). Pri starostnikih moramo upoštevati, da se njihovi interesi vračajo v preteklost, kar se odraža pri željah po branju, imajo težave z vidom in sluhom, sposobnost koncentracije je manjša, si težje zapomnijo stvari in se težje lotevajo novega dela, ki ni vezano na njihove izkušnje (Dolenc in Kernel, 1990; WHO, 2011).

Demenca je kronična in napredujoča bolezen, ki prizadene različne dele možganov. Zanja so značilne motnje mišljenja in spomina, zmanjšana je možnost orientacije, razumevanja, računanja, sposobnost govora in presoje (WHO, 2017). Zmanjšane možganske funkcije vplivajo tudi na sposobnost obvladovanja čustev in socialno vedenje. Demenca in različna duševna stanja kot npr. depresija, anksioznost, osamljenost, žalost ob izgubi bližnjega, strah, občutek minljivosti in nemoč pri iztekanju življenja so povezani s slabšanjem zdravstvenega stanja in z zmanjšanjem kakovosti življenja.

Osebe z okvaro vida in z ovirami na področju branja so osebe s postavljeno diagnozo **slep ali slaboviden**, starejše osebe, pri katerih je okvara vida posledica starosti in bolezni, ter osebe z nevrološkimimi boleznimi in motnjami, ki povzročajo ovire na področju branja (med njimi tudi dislektiki) (Zaviršek idr., 2013). Enotne definicije slepote in slabovidnosti ni, medicinske definicije so v različnih državah različne. Popolna slepota pomeni nezmožnost zaznavanja svetlobe, med uradno slepe spadajo tudi osebe z ostanki vida. Zmanjšane vidne sposobnosti otežujejo vsakdanje življenje.

Gluhota in naglušnost je motnja, ki lahko povzroči posledice na kognitivnem, socialnem, čustvenem in motoričnem področju. Zaradi okvare sluha imajo gluhe in naglušne osebe velike težave pri sporazumevanju, izobraževanju, ustvarjanju in preživljanju prostega časa. Osebe, ki so gluhe, v celoti ali deloma ne slišijo. Gluhost je nevidna invalidnost, ki je slušči ljudje dejansko ne opazimo (WHO, 2021).

2.3.2 Komunikacija s starostnikom

Nujen del terapevtske komunikacije so zaupnost, empatija in ustrezne meje. Zanimanje za starostnika s posebnimi potrebami v domu za starejše je osrednje izhodišče terapevtske komunikacije. Vsak starostnik, ne glede na simptome, je oseba s svojimi osebnostnimi značilnostmi in s svojo specifično situacijo. Pri zdravljenju ima vsak določena pričakovanja. Skupen cilj tima, ki pri tem sodeluje, pa je izboljšanje starostnikovega zdravstvenega stanja ali ozdravitev. Od trenutka prvega stika je potrebno vzpostaviti varnost in zaupnost med terapevtom in starostnikom. Vzpostaviti je potrebno terapevtsko delovno navezo. Skozi pogovor ocenimo starostnikove omejitve in njegove težave in jih zapišemo v terapevtski načrt. Empatičnost je sposobnost razumevanja starostnikovega načina čustvovanja. Poleg tega moramo v tej delovni navezi vzpostaviti odnos, ki je zelo oseben, hkrati pa držati distanco (med terapevtom in obravnavanem v terapiji ne more biti prijateljskega odnosa). »Ljudje z duševnimi motnjami ne potrebujejo sentimentalnosti in pretirane prepletenosti s psihiatrom, pač pa razumevanje, spoštovanje in strokovno ukrepanje.« (Rus Makovec, 2013, str. 37)

Način komunikacije med biblioterapevtom in starostnikom lahko pomembno vpliva na izid procesa zdravljenja. Pri učinkoviti in ustrezni komunikaciji starostniki s posebnimi potrebami doma za starejše lažje izrazijo skrbi, informacije si bolje zapomnijo in v večji meri upoštevajo navodila glede zdravljenja (Rus Makovec, 2013). Raziskave kažejo, da se starostniki bolj prilagajajo zdravljenju, če biblioterapevti z njimi sodelujejo tako, da jim dovolijo postavljati lastne cilje zdravljenja in jim sledijo (Berg in Miller, 2020).

Pri starostniku z **demenco** se pojavijo različne komunikacijske težave (Kejžar in Jenko, 2020). Pojavijo se težave z notranjim govorom (težave z izoblikovanjem zamisli, govorjenje je neorganizirano in impulzivno), slabše razumevanje konteksta pogovora, težave pri osredotočanju na temo pogovora (kar lahko privede do menjave tem), počasen govor (pojavi se lahko iskanje posameznih besed), večji premori med posameznimi besedami, ponavljanje vprašanj, pretirano govorjenje o preteklosti, ponavljanje istih zgodb iz mladosti, pozabljanje imen, krajev in predmetov, izgubljanje rdeče niti med pogovorom in zmeden govor (oseba lahko govori nesmiselne stvari o svojem delu in življenju).

Vedenje, na kakšne težave lahko naletimo med pogovorom s starostnikom, ki ima demenco, nas pripravi na ustrezno komunikacijo. Pomembno je predvsem, da se pri izbiri teme pogovora nagibamo na pozitivna občutja. Še najbolje je izhajati iz enostavnih vsakdanjih tem, interesov, dnevne rutine. Nebesedno sporazumevanje je pri starostnikih z demenco ravno tako pomembno. Pomagamo si z dotiki, mimiko in gestami. Če je mogoče, med komunikacijo preprečimo hrup, saj se starostnik, ki ima demenco, hitro vznemiri in razumevanje se poslabša (WHO, 2007).

Pri starostnikih, ki kažejo **znake naglušnosti oziroma so že izgubili sluh**, upoštevamo zgornje smernice za starostnike z demenco. Uporabimo le druge komunikacijske načine za pogovor in prenos informacij. Uporaba tehnologije lahko pripomore k lažji komunikaciji med terapevtom in starostnikom, ki je gluha. Ponujati bi morali tudi možnost znakovnega jezika in tolmače ter hkrati tudi računalniško podprto tehnologijo s podnapisi. Nameščeni morajo biti vidni opozorilni signali in ne zvočni signali, ki opozarjajo gluhe starostnike na ovire in situacije v nujnih primerih (WHO, 2021).

S starostniki, ki so **slepi oziroma slabovidni**, komuniciramo neverbalno. Ta posebna skupina starostnikov lahko prek čutil zazna naše čustveno stanje in počutje. Zato moramo pri stiku s starostnikom, ki je slep, odpraviti tesnobo in nelagodje. Za lažje razumevanje najlažje navežemo stik s stiskom roke. Pomembno je, da v skupini ljudi posvetimo besede samo starostniku, ki je slep, da nas posluša in da vidimo, če je informacijo sprejel. V okolju predmete starostniku, ki je slep oz. slaboviden, opišemo za oblikovanje predstav in razvoj mišljenja. Torej, da bi lahko starostnik, ki je slep ali slaboviden bival v okolju, potrebuje druge ljudi in komunikacijo (WHO, 2019).

V komunikaciji med slepim starostnikom in videčim biblioterapevtom upoštevamo še: opisen ali točen nedvoumen način sporočanja, kratka sporočila, usmerjevalna podvprašanja, kazalne, nedoločne zaimke in druge nekonkretizacije nadomestimo s konkretnimi besedami, upoštevamo izpad vida, poskrbimo za nehropno okolje – v hrupnem okolju se slep človek težko orientira, poimenujemo prejemnika sporočila in gledamo slepega v obraz, ko govorimo z njim, pisna gradiva jim vedno preberemo, ponudimo dovolj komunikacijskega prostora, pomagamo drug drugemu premagovati komunikacijske ovire.

2.4 BIBLIOTEKAR V PROCESU BIBLIOTERAPIJE

2.4.1 Biblioterapija v knjižnici

Knjižnice so odprt in javen prostor, ki zagotavljajo dostop do gradiva z namenom razvedrila, izobraževanja in informacij. Knjige pomagajo pri soočanju z različnimi življenjskimi težavami in pripomorejo k osebnostnemu razvoju (Špoljar, 2003). Bibliotekarjem knjižnica in njeno okolje omogočata dobro poznavanje uporabnikov, vzpostavitev dobrega in dolgotrajnega odnosa, ki temelji na razumevanju, zaupanju in podpori (Dajevskis idr., 2016). Biblioterapija je ena izmed aktivnosti in oblik pomoči, ki jo lahko knjižnica nudi svojim uporabnikom. Bibliotekarji s svetovanjem in izbiro primerne gradiva, spodbujanjem branja ter vodenimi pogovori o knjigah, podpirajo svojo skupnost. Bibliotekarji nudijo pomoč že preko referenčnega svetovanja o gradivu ter s predstavitvijo gradiva, ki ozavešča javnost o raznovrstnih težavah (Brewster, 2007).

Bibliotekarji naj bodo dobro seznanjeni z gradivom o specifičnih življenjskih problemih, saj lahko z vnaprejšnjo pripravljenostjo posameznikom v stiski nemudoma svetujejo in pomagajo pri izbiri gradiva. Prednost bibliotekarja se prepozna v tem, da zna dobro ovrednotiti literaturo glede na vsebino, primernost in zanesljivost informacij ter hkrati prepozna neprimernost knjige za posameznega bralca (Catalano, 2008). Dodatno usposabljanje da bibliotekarjem večjo samozavest in kompetentnost pri svetovanju in nudenju boljših storitev (Brewster, 2007).

2.4.2 Vloga in značilnosti bibliotekarja

Vloga bibliotekarja v procesu bibliosvetovanja je predvsem v izbiri in vsebinski obdelavi knjige z udeleženci (Obal, 2007). Bibliotekar naj bi znal pozorno poslušati in bil sposoben z empatičnim vživljanjem razumeti občutja drugih. Udeležence mora obravnavati enakopravno in spoštljivo ter vsem dati priložnost, da izrazijo svoje mnenje. Bibliotekar naj izkazuje zrelost in toleranco do drugih, vztrajnost in potrpežljivost ter fleksibilnost (Praper, 2013). Bibliotekar zna usmerjati pogovor in postavlja ustrezna konstruktivna vprašanja, s katerimi bo spodbudil starostnike, da razmišljajo in podajo svoj odziv na prebrano. Pri izvajanju biblioterapije je ključnega pomena njegovo in terapevtovo ustrezno načrtovanje. Bibliotekar se s terapevtom odloči, ali bodo gradivo prebrali pred srečanjem ali skupaj v skupini, ter kakšne aktivnosti bodo

uporabljene v samem procesu. Odločitve so odvisne od številnih dejavnikov: prostora in starostnikov doma za starejše, izbire gradiva, usposobljenosti bibliotekarja, njegovih osebnih preferenc in stila vodenja ter drugih zunanjih okoliščin (Rešič Rihar in Urbanija, 1999). Burkeljca (2001) dodaja, da mora bibliotekar delati na svoji osebni rasti, se zavedati svojih prednosti in pomanjkljivosti, se nenehno učiti o samem sebi ter se poklicno izpopolnjevati. Osebnostne značilnosti, ki odlikujejo bibliotekarja so empatija, spoštovanje in pristnost. Bibliotekar mora imeti ustrezen nivo čustvene ali medosebne inteligence, kar omogoča sposobnost zaznavanja občutkov drugih ljudi. Pomembno je iskanje vrlin, zaradi katerih starostnik čuti razumevanje terapevta (Berg in Miller, 2020). Jezikovna inteligentnost je bistvena za razumevanje besednih sporočil in učinkovito besedno izražanje. Osebna inteligenca igra bistveno vlogo pri tem, da se zavedamo samih sebe in smo v stiku s svojimi čustvi, prepričanjem, vrednotami in predsodki (Kejžar in Jenko, 2020).

2.4.3 Izbira gradiva

Bibliotekarji so strokovnjaki za poznavanje in izbor strokovne ali leposlovne literature. Osnovna naloga v procesu bibliosvetovanja je izbrati primerno literaturo, sodelovati na srečanjih in usmerjati pogovor o prebranem gradivu. Za primerno izbiro gradiva, ki ga bo priporočal mora bibliotekar dobro poznati biblioterapevtsko skupino. Pri izbiri gradiva je treba upoštevati terapevtski načrt, omejitve in trenutno zdravstveno stanje starostnika (Praper, 2013).

Za starostnike mora biti v knjižnici več tipov in vrst gradiva za lažje branje oziroma za omogočanje izboljševanja branja. Tiskane knjige kot tudi gradivo v elektronski obliki lahko prispevajo h kakovostnemu življenju starostnikov v domovih za starejše. Kot vsem uporabnikom moramo tudi starostnikom omogočiti dostop do leposlovja in strokovnega gradiva, bibliografij, časopisov, revij, člankov, ker tako kot mi radi prebirajo različna besedila. Dostop moramo omogočiti tako, da jim prilagodimo knjige in besedila ter medije za lažje branje in razumevanje besedila. Knjižnica drugim ustanovam ponudi ustrezno gradivo, če ve, da so tam uporabniki, ki tako gradivo potrebujejo, med drugim sem spadajo tudi domovi za starejše.

Nekaj koristnih napotkov o gradivu, primernemu za **starostniku z demenco**, lahko bibliotekarji dobijo v IFLA Smernicah za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi (Irvall in Skat Nielsen, 2015). Gradivo, ki ga lahko ponudimo starostnikom z demenco, so:

- Ilustrirane knjige: Osebe z demenco imajo običajno raje knjige z velikimi in jasnimi ilustracijami in fotografijami. Priljubljena področja so živali, cvetje, moda, otroci, države, stari avtomobili itd. Primerne so tudi otroške knjige z velikimi in jasnimi ilustracijami (Reidner, 2015).
- Knjige za glasno branje: Osebe z demenco običajno uživajo v besedilu, ki jim ga berejo drugi. Besedilo pa naj bo kratko in naj vsebuje preprosto zgodbo. Priporočeni so eseji, pravljice in kratke zgodbe. Priljubljene so tudi knjige s šalami, rime in enostavni kvizi. Pri knjigah je priporočljivo dodati diktafon, kjer lahko starostnik posluša tekst in hkrati sledi sliki in tekstu, zapisanemu v knjigi.
- Knjige o preteklosti so zelo primerne za obujanje spominov in za pogovorne skupine.
- Glasba je pomemben medij v interakciji z osebami z demenco. Uživajo tudi v gledanju starejših filmov. Te vsebine jim lahko ponudimo na CD-jih in DVD-jih (WHO, 2007).

Knjižnice bi morale starostnikom, ki so **gluhi oz. naglušni**, zagotavljati gradivo, ki je v interesu tako gluhim kot ostalim uporabnikom knjižničnega gradiva. Sem spada gradivo, povezano z gluhoto, z znakovnim jezikom, pravni dokumenti, periodične publikacije, dela od in o gluhih umetnikih. Hkrati je pomembno, da knjižnice nepristransko nudijo tem uporabnikom informacije o izobraževalnih možnosti in programih za gluhe. V zbirki morajo imeti tudi dostop do zbirke "knjig za lažje branje" (easy to read – zbirka gradiva, ki je napisana z neposrednim in preprostim besediščem, da jih gluhi lahko brez težav razumejo). Primerno je vse gradivo, razen avdio gradiva. Video gradiva morajo biti podnaslovljena (Irvall in Skat Nielsen, 2015). Iz knjižnične zbirke bi bibliotekar izbiral gradiva za biblioterapijo, prilagojeno za njihove potrebe.

Poslušanje zgodb preko tako imenovanih govorečih knjig lahko zelo pomaga k izboljšanju bralne sposobnosti starostnika, ki ima **okvaro vida oz. slepoto**. V knjižnici bi morali imeti knjige v Braillovi pisavi ter knjige, izdane na različnih medijih, kot so npr. zvočne knjige, tudi filmske in ostale podobne vsebine s prilagojenimi podnapisi, tako za filme, risanke in razne oddaje (Novljan idr., 2017). Časopisi so pomemben vir informacij. V nekaterih državah časopise glasovno posnamejo na različne medije, za slepe in slabovidne osebe. Elektronske in digitalne verzije časopisov so priporočljive zaradi možnosti povečave tiska. Starostniki radi prebirajo časopise, ker še niso vajeni novih digitalnih medijev (Kodrič-Dačić, 2011).

2.5 PRAKSA V KNJIŽNICI

Vizija in cilji MKČI (2018) so inovativen odziv na potrebe in pričakovanja uporabnikov, zagotavljanje relevantnih informacijskih virov, omogočanje dostopa do informacijskih virov in knjižnice, zagotavljanje pomoči, podpore in nasvetov uporabnikom, izobraževanje, raziskovanje, razvijanje strokovnega načina pristopa do uporabnikov, motivacija zaposlenih in uvajanje novih ter ustreznih sprememb obstoječih knjižničnih storitev. MKČI glavne cilje dopolnjuje s širjenjem bralne kulture, združevanjem literarnih dejavnosti, sodelovanjem z drugimi ustanovami in zavodi, z razvojem uporabniških storitev ter uvedbo dejavnosti za uporabnike s posebnimi potrebami.

MKČI uporabnikom zagotavlja knjižnične storitve in dejavnosti, kot so ure pravljic, razstave, literarni večeri, bralno-ustvarjalni krožek, organizirani obiski, Šinkovčevi dnevi poezije, Bralnice pod slamnikom, Primorci beremo idr. MKČI na področju bralnih aktivnosti za uporabnike s posebnimi potrebami sodeluje s PBI, Domom upokojencev v Idriji in v Spodnji Idriji ter Vitadomom, dom za starejše občane v Črnem Vrhu nad Idrijo. Bibliotekarji MKČI svetujejo pri ustrezni izbiri gradiva, bralne aktivnosti izvajajo delovni terapevti.

Eden od dolgoročnih ciljev MKČI je uvesti dejavnosti za uporabnike s posebnimi potrebami in intenzivnejše sodelovati z ranljivimi skupinami. V okviru ciljev in praktičnega usposabljanja se je v okolje Vitadoma v Črnem Vrhu nad Idrijo uvedlo kakovostno branje za starostnike in projekt Primorci beremo. Bralne aktivnosti smo prilagodili njihovim potrebam in omejitvam. Starostniki so izrazili željo po obravnavi gradiva s tematiko zdravja in počutja ter vsebinami, ki bi izboljšale njihov vsakdan. Zaposleni MKČI se za obravnavo takšnih vsebin nismo počutili dovolj kompetentni. Obrnili smo se na delovne terapevte iz PBI, ki že izvajajo biblioterapijo.

PBI je javni zavod, ustanovljen leta 1957. Je sodobna psihiatrična zdravstvena ustanova, usmerjena v preventivo, diagnosticiranje in zdravljenje duševnih bolezni. V okviru zdravljenja se v bolnišnici se izvaja delovna terapija, ki ljudem omogoča vključevanje v vsakodnevne življenjske aktivnosti, ki so smiselne ter pozitivno vplivajo na zdravje in počutje. Delovni terapevti opravljajo delovno terapijo, pri kateri upoštevajo želje starostnika, kaj hoče izvajati in kaj okolje od njega pričakuje. Aktivnosti, ki se izvajajo, zajemajo vsa področja človekovega delovanja; predstavljajo pa skrb za samega sebe, produktivnost in prosti čas (PBI, b. d.).

2.6 PRETEKLE RAZISKAVE

O biblioterapiji je v tuji literaturi mogoče najti številne raziskave. Te nakazujejo na premalo cenjeno vlogo bibliotekarja v procesu biblioterapije, saj se številni strokovnjaki ne zavedajo prednosti in pomoči, ki jo bibliotekar nudi pri svetovanju o gradivu. Garcia (2012) je zanimalo mnenje svetovalnih delavcev o biblioterapiji in vlogi, ki jo imajo v tem procesu lahko bibliotekarji. Večina socialnih delavcev je menila, da imajo bibliotekarji izvrstno znanje o knjigah, znajo organizirati in predstaviti gradivo ter zagotavljajo dostop do gradiva in informacij. Drugi so bili mnenja, da bibliotekarji v biblioterapiji ne sodelujejo, saj nimajo dovolj znanja o svetovanju in terapiji. Večina sicer bibliotekarja prepozna kot profesionalnega sodelavca, vendar ga le občasno vpraša za pomoč. Pehrsson in McMillen (2010) sta ugotovili, da se zgolj 3 % strokovnjakov za področje duševnega zdravja pri izbiri literature za uporabo v svetovalnem delu zanaša na pomoč bibliotekarjev.

Rezultati raziskave o vlogi, znanju in spretnostih knjižničarja pri razvojni biblioterapiji so potrdili, da mora knjižničar delovati v timu s strokovnjakom s področja psihosocialnega dela in kompetentno skrbeti za vsebinsko obdelavo knjig z uporabniki razvojne biblioterapije. Knjižničar potrebuje znanja, pridobljena s formalnim izobraževanjem, strokovnim usposabljanjem in vseživljenjskim učenjem. Na področju bibliotekarstva lahko postavimo smernice za izvajanje biblioterapije, ki določajo znanja, sposobnosti in spretnosti knjižničarja ter tipe knjižnic, v katerih se izvaja biblioterapija. Poleg tega smernice določijo kriterije za primernost gradiva, potencialne uporabnike in potek biblioterapije (Obal, 2007).

Fifnja (2016) je v raziskavi o sodelovanju šolskih knjižničarjev s svetovalnimi delavci pri izvajanju biblioterapije ugotovila, da se večina šolskih knjižničarjev ne počuti dovolj kompetentnih, da bi izvajali biblioterapijo pri svojem delu, zato jo le redko izvajajo. Socialni delavci se nanje obrnejo zaradi priprave primerne gradiva ali za priporočilo. Knjižničarji si želijo dodatnega izobraževanja, da bi zaupali v svoje delo in verjeli v svoje sposobnosti. Počutijo se usposobljene za opravljanje nalog, ki so povezane z bibliotekarskim področjem, vendar menijo, da nimajo dovolj znanja s področij sociologije, psihologije in pedagogike.

Zabukovec (2017) je v raziskavi o biblioterapiji v knjižnici zanimalo, kakšne izkušnje in kompetence imajo knjižničarji za izvajanje biblioterapije. Knjižničarji imajo izkušnje in so

pripravljene izvajati biblioterapijo. Ker je njihovo poznavanje literature izvrstno, znajo izbrati ustrezno gradivo. Vendar se bojijo, da niso dovolj usposobljeni za vodenje biblioterapije. Zato se želijo udeležiti dodatnih izobraževanj, s katerimi bi usvojili dodatna znanja in veščine za učinkovito izvedbo biblioterapije. Knjižničarji menijo, da je biblioterapija primerna za vse skupine uporabnikov: odrasle, mladostnike in starostnike.

Boštjančič (2020) je v raziskavi ugotovila, da je lahko biblioterapija oziroma bibliosvetovanje »učinkovita metoda pomoči žalujočim staršem pri soočanju z žalovanjem. Žalujoči starši se s prebiranjem zgodb in skupinskim pogovorom identificirajo z liki, podoživljajo dogodke in občutja literarnih likov ter občutijo tolažbo, da v svoji stiski niso sami«. Bibliotekar ne more sam voditi procesa biblioterapije, lahko je le eden izmed članov skupine. Sodeluje lahko pri izbiri knjig in vodenju diskusije o prebrani knjigi ter pomaga pri pripravi in izvedbi aktivnosti. Nadaljevanje procesa, kjer sledi pogovor o osebnem doživljanju, mora prevzeti strokovnjak, ki je usposobljen za vodenje poglobljenega svetovalnega pogovora. Knjižničarji, ki želijo sodelovati v bibliosvetovanju, namenjenem žalujočim staršem, se morajo dodatno izobraziti s področja žalovanja, vodenja skupin in svetovalnega procesa.

3 RAZISKOVALNI DEL

3.1 RAZISKOVALNI CILJ

Predmet raziskovanja je potek biblioterapevtskega procesa pri udeležencih biblioterapije. Želimo ugotoviti faze procesa biblioterapije, pripomočke, ki se uporabljajo pri njej, in katere kompetence in kakšne sposobnosti, znanja in veščine mora imeti vodja delovni terapevt (ali tudi bibliotekar) za izvedbo biblioterapije. Ugotoviti bomo poskušali bibliotekarski in psihoterapevtski vidik ter njuno skupno vlogo na potek biblioterapevtskega procesa. Obenem bomo poizvedeli, kakšna je uspešna izvedba biblioterapije, ter prepoznali bibliotekarjeve in terapevtove izkušnje ter priporočila o biblioterapevtskem procesu. Iz raziskave bomo ključne informacije uporabili za priporočila o oblikovanju biblioterapije v Domu za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo.

3.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE

Iz teoretičnega dela in iz ciljev raziskave, ki smo si jih zastavili, so se oblikovala naslednja raziskovalna vprašanja, na katera se bomo osredotočali ob izvedbi raziskave. Sprašujemo se, kakšno vlogo ima biblioterapevt (bibliotekar in delovni terapevt) v procesu biblioterapije, kakšno obliko literature bi z udeleženci biblioterapije obravnavali, kakšni so pripomočki in značilnosti biblioterapije (oblike, način izvedbe) v biblioterapevtskem procesu ter kako učinkovita oziroma uspešna je biblioterapije pri udeležencih biblioterapije. V sodelovanju z izkušenimi delovni terapevti bomo bibliotekarji izboljšali bralne skupine ter pripravili kvalitetnejša biblioterapevtska srečanja.

Pri raziskovanju smo si zastavili naslednje hipoteze, na katere želimo pridobiti odgovor.

H1: Delovni terapevti se bolj vidijo v vlogi voditelja biblioterapije kot bibliotekarji.

H2: Delovni terapevti spodbujajo individualno biblioterapijo, bibliotekarji skupinsko bibliosvetovanje.

H3: Delovni terapevti pri biblioterapiji priporočajo različne kognitivne aktivnosti, bibliotekarji pa branje raznolike literature.

H4: Učinek biblioterapije na udeležence terapije poteka počasneje kot pri ostalih vrstah terapije.

3.3 RAZISKOVALNA METODA

3.3.1 Pripomoček

Kvantitativna metoda predpostavlja raziskavo večjega števila respondentov, pri čemer je respondentov nekajkrat več, kot je spremenljivk oziroma merjenih lastnosti respondentov. Zaradi omenjenega velikega števila respondentov je običajno merski inštrument oziroma vprašalnik strukturiran in zaprtega tipa, kjer so vnaprej podani možni odgovori, in respondenti si izberejo tistega, ki se jim zdi najbolj primeren. Izjemoma so lahko v anketnem vprašalniku tudi vprašanja odprtega tipa (npr. odgovor drugo, kjer lahko respondenti podajo svoj odgovor z nekaj besedami ali stavki), vendar so taka vprašanja bolj izjema kot pravilo, saj so za odprta vprašanja bolj primerne kvalitativne raziskave. Običajno kvantitativna metoda predpostavlja takšen izbor vzorca respondentov, da je možno na podlagi omenjenega vzorca sklepati na določeno širšo populacijo (Manoilov 2010).

Anketni vprašalnik za delovne terapevte (Priloga 1) sestavlja standardiziran vprašalnik s kombinacijo zaprtih in polodprtih vprašanj. Od tega je večina vprašanj izbirnega tipa (večina z možnostjo pojasnila pod možnostjo drugo). Anketni vprašalnik za bibliotekarje (Priloga 2) je podoben kot za delovne terapevte. Ujema se z vprašanji za delovne terapevte, saj primerjamo pogled na biblioterapijo z dveh vidikov.

3.3.2 Zbiranje podatkov

Raziskavo smo izvedli s pomočjo anketnega vprašalnika. Anketni vprašalnik smo izdelali s spletnim orodjem za anketiranje Ika. Zaposilo s povezavo na anketo smo s spremnim dopisom, po elektronski pošti, poslali Mestni knjižnici in čitalnici Idrija (v nadaljevanju MKČI) in Psihiatrični bolnišnici Idrija (v nadaljevanje PBI) – vodji skupine terapevtov in psihoterapevtov, ki koordinira dejavnosti. Anketni vprašalnik je bil na spletu dostopen od 29. marca do 2. aprila 2021. Prejeli smo 21 izpolnjenih vprašalnikov. Terapevti iz PBI so izpolnili 13 vprašalnikov, bibliotekarji iz MKČI 8 vprašalnikov.

Anketni vprašalnik je razdeljen glede na oblikovana raziskovalna vprašanja. Vsebinski sklopi si sledijo v naslednjem vrstnem redu;

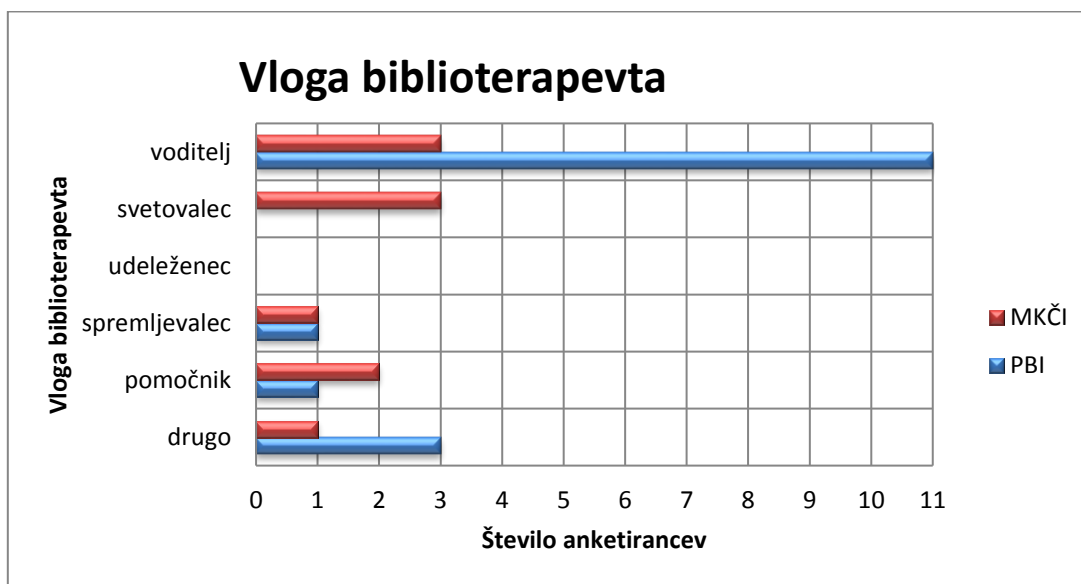
- Vloga, kompetence in vrline biblioterapevta.
- Oblike in značilnosti biblioterapije.
- Učinkovitost in pogostost biblioterapije.
- Spodbujanje in omejitve udeležencev biblioterapije.
- Kako začeti.

Vprašalnik za zaposlene iz MKČI ne vključuje sklopa o učinkovitosti biblioterapije na udeležence biblioterapije, ker je še niso izvajali.

4 REZULTATI

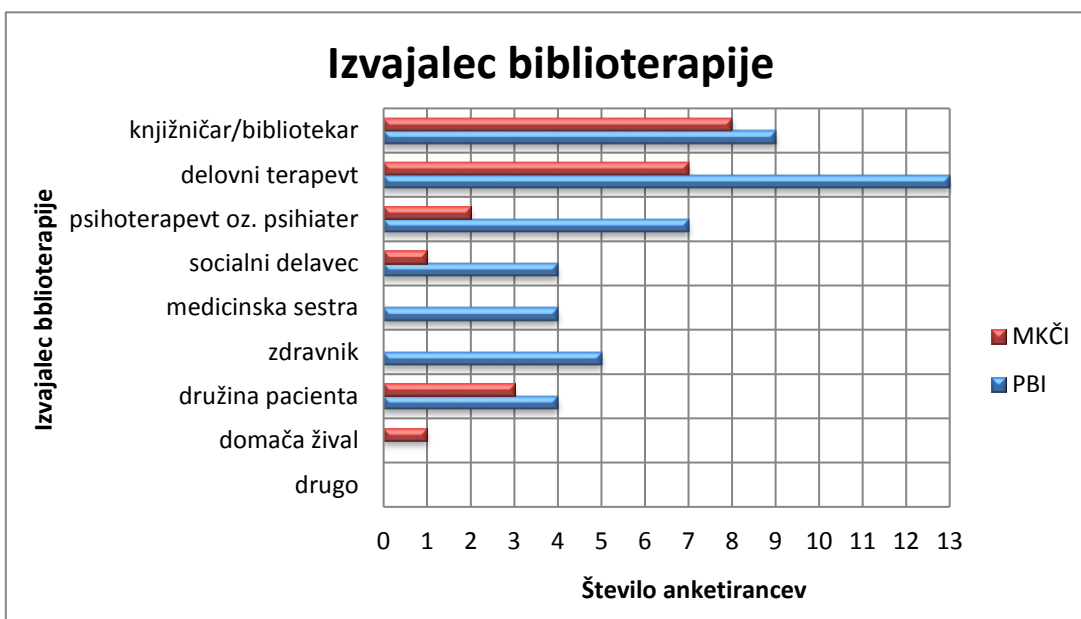
Rezultati so na podlagi pridobljenih odgovorov anketnega vprašalnika predstavljeni slikovno in opisno po vsebinskih sklopih, kot si sledijo v anketnem vprašalniku. V slikah bomo ločeno prikazali odgovore osmih zaposlenih knjižničarjev in bibliotekarjev iz MKČI ter trinajstih terapevtov iz PBI. Tak način prikaza nam omogoča lažjo primerjavo dveh pogledov ter sistematično analizo procesa biblioterapije.

4.1 VLOGA, KOMPETENCE IN VRLINE BIBLIOTERAPEVTA

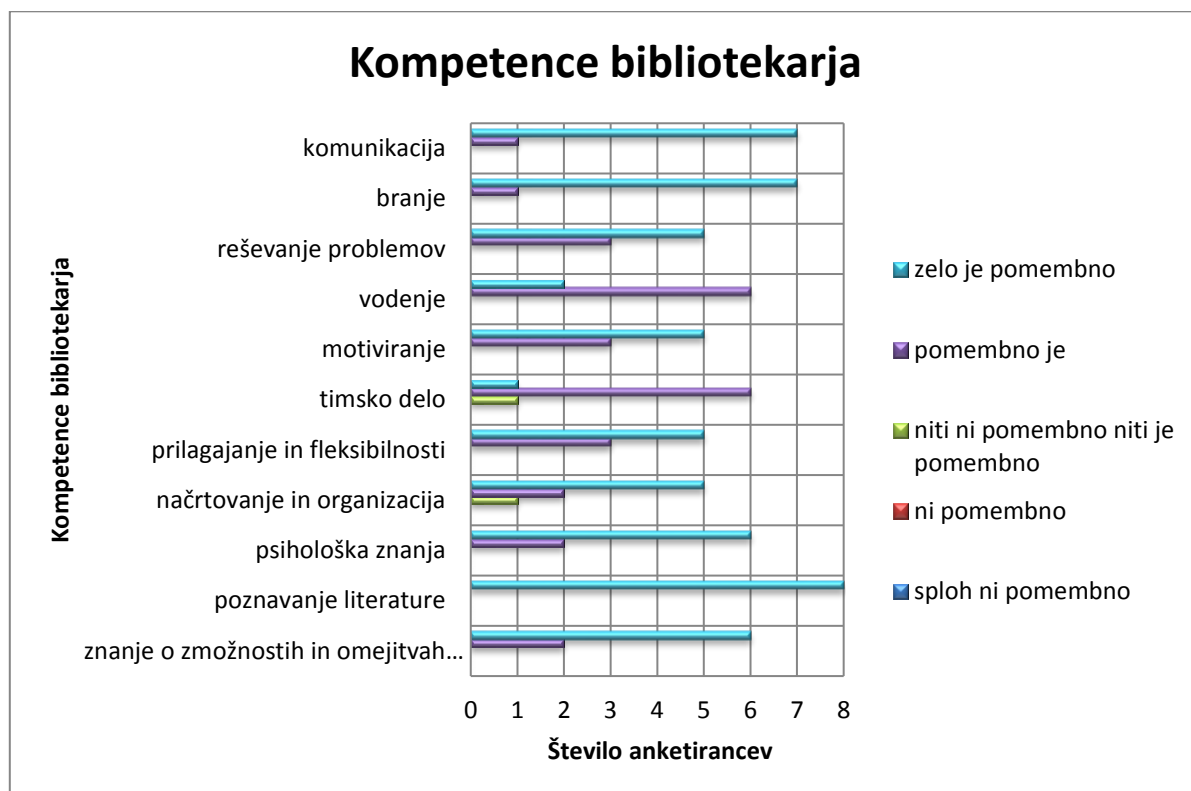
Slika 1: Vloga anketiranega v procesu biblioterapije

Na vprašanje o vlogi anketiranca v procesu biblioterapije je večina anketirancev izbrala vlogo voditelja (3 MKČI, 11 PBI). V vlogi svetovalca se vidijo trije anketirani iz MKČI. Vlogo spremljevalca sta izbrala dva anketiranca (1 MKČI, 1 PBI). Vlogo pomočnika so izbrali trije anketiranci (2 MKČI, 1 PBI). Pod drugo je anketirani iz MKČI navedel, da se vidi v vlogi opazovalca, dva anketiranca iz PBI kreirata program, eden je motivator. Možnosti vloge udeleženca ni izbral nihče izmed anketiranih. Izbrali so lahko več možnih odgovorov.

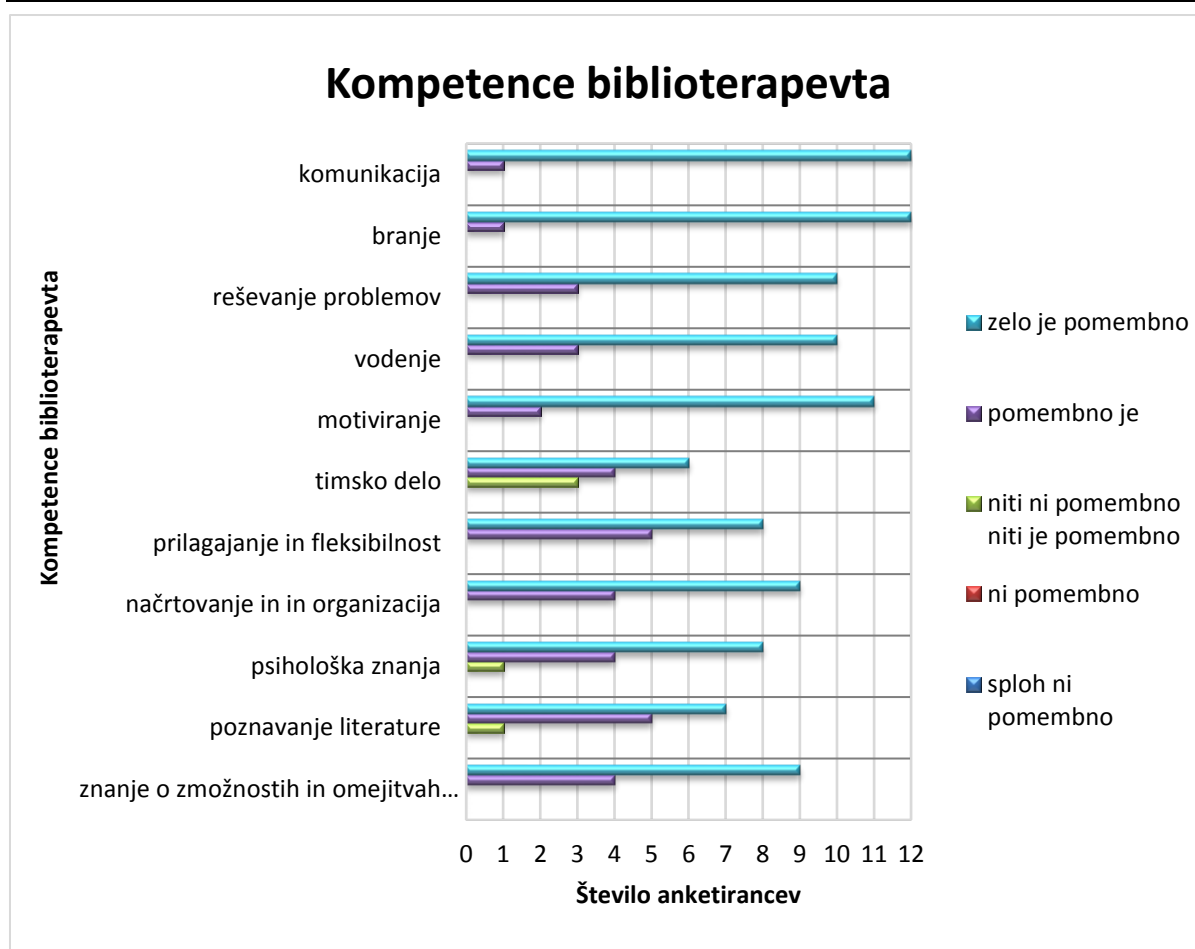
Slika 2: Izvajalec oz. sodelujoči v procesu biblioterapije

Na vprašanje, kdo je potreben za izvedbo biblioterapevtskega procesa oz. kdo lahko sodeluje pri procesu biblioterapije, se je večina odločila za knjižničar/bibliotekar (8 MKČI, 9 PBI) in delovni terapevt (7 MKČI, 13 PBI). Izvajalec oz. sodelujoči v procesu biblioterapiji je lahko psihoterapevt oz. psihiater (2 MKČI, 7 PBI), socialni delavec (1 MKČI, 4 PBI), medicinska sestra (4 PBI), zdravnik (5 PBI), družina pacienta (3 MKČI, 4 PBI), domača žival (1 MKČI).

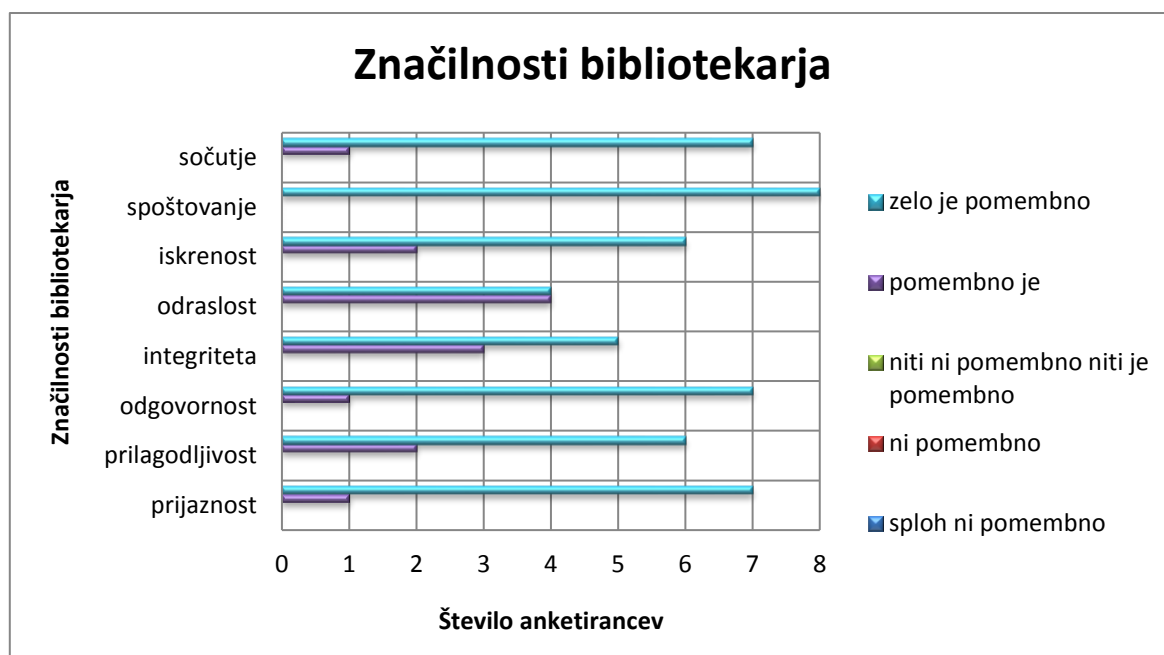
Slika 3: Pomembnost kompetenc bibliotekarja za kakovostno bibliosvetovanje (vidik MKČI)

Na vprašanje, kako pomembne so kompetence/znanja bibliotekarja za kakovostno bibliosvetovanje, so vsi anketiranci iz MKČI kot zelo pomembno znanje prepoznali poznavanje literature. Anketirani so kot zelo pomembne označili še naslednje kompetence in znanja: komuniciranje (7), branje (7), psihološka znanja (6), znanja o zmožnostih in omejitvah (6), reševanje problemov (5), motiviranje (5), prilagajanje in fleksibilnost (5), načrtovanje in organizacija (5). Pomembne kompetence so vodenje (6), timsko delo (6), reševanje problemov (3), motiviranje (3), prilagajanje in fleksibilnost (3). Anketiranci iz MKČI ocenjujejo vse kompetence za zelo pomembne ali pomembne, za nobeno niso izbrali, da ni pomembna, sploh ni pomembna.

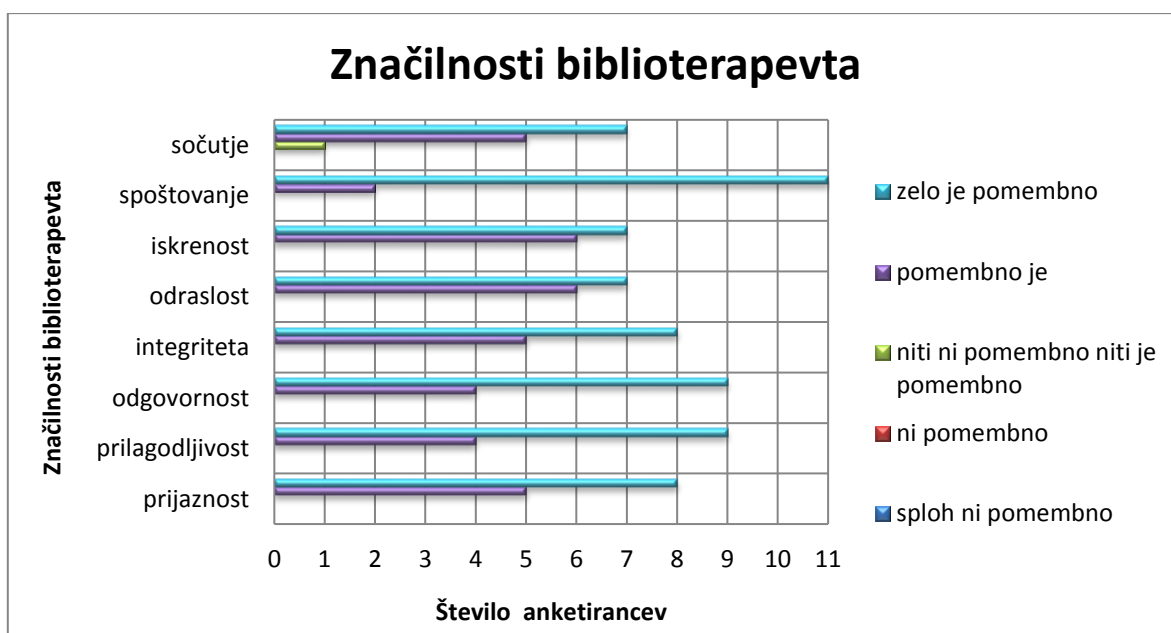
Slika 4: Pomembnost kompetenc biblioterapevta za vodenje biblioterapije (vidik PBI)

O pomembnosti kompetenc biblioterapevta za vodenje biblioterapije smo spraševali tudi delovne terapevte iz PBI. Na vprašanje, kako pomembne so naslednje kompetence/znanje biblioterapevta za vodenje biblioterapije, je večina anketirancev kot zelo pomembne kompetence ocenila komuniciranje (12), branje (12), motiviranje (11), reševanje problemov (10), vodenje (10), načrtovanje in organizacija (9), znanja o zmožnostih in omejitvah udeležencev terapije (9), psihološka znanja (8), poznavanje literature (7), timsko delo (6). Anketiranci iz PBI so sicer v manjšem številu ocenili za pomembne kompetence prilagajanje in fleksibilnost (5), poznavanje literature (5), timsko delo (4), načrtovanje in organizacija (4), psihološka znanja (4), znanje o zmožnostih in omejitvah (4). Anketiranci iz PBI ocenjujejo vse kompetence za zelo pomembne ali pomembne, za nobeno niso izbrali, da ni pomembna, sploh ni pomembna.

Slika 5: Pomembnost značilnosti bibliotekarja pri bibliosvetovanju (vidik MKČI)

Na vprašanje, kako pomembne se vam zdijo naslednje značilnosti knjižničarja/bibliotekarja pri bibliosvetovanju, so vsi anketirani iz MKČI odgovorili, da je zelo pomembna značilnosti spoštovanje. Anketirani so kot zelo pomembne označili značilnosti sočutje (7), odgovornost (7), prijaznost (7), iskrenost (6) prilagodljivost (6), integriteta (5) in odraslost (4). Značilnosti odraslost, integriteta so dobile manj glasov kot zelo pomembne, vendar več glasov kot pomembne.

Slika 6: Pomembnost značilnosti biblioterapevta pri biblioterapiji (vidik PBI)

Na vprašanje o pomembnosti značilnosti biblioterapevta pri vodenju biblioterapije je večina anketirancev na prvo mesto postavila spoštovanje (11 zelo pomembno, 2 pomembno). Po pomembnosti sledijo odgovornost in prilagodljivost (9 zelo pomembno, 4 pomembno), sledi prijaznost in integriteta (8 zelo pomembno, 5 pomembno), nato sledi odraslost in iskrenost (7 zelo pomembno, 6 pomembno), najmanj pomembno je sočutje. Anketirani iz PBI so mnenja, da so vse našteje značilnosti biblioterapevta pomembne. Vsi anketiranci iz PBI in MKČI se strinjajo, da je najbolj pomembna značilnost bibliotekarja/biblioterapevta spoštovanje.

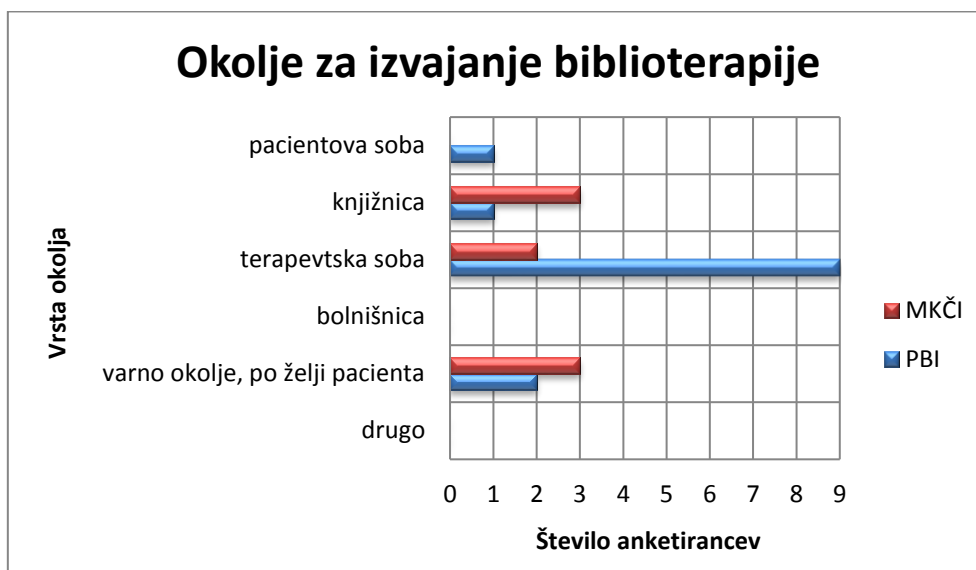

Slika 7: Dodatna izobraževanja za biblioterapijo/bibliosvetovanje

Anketirane smo vprašali za njihovo mnenje o koristnosti dodatnega izobraževanja za izvedbo biblioterapije/bibliosvetovanja. Večina anketiranih (18) je mnenja, da bi jim za vodenje biblioterapije/bibliosvetovanje koristilo dodatno izobraževanje. Trije anketiranci so nasprotnega mnenja.

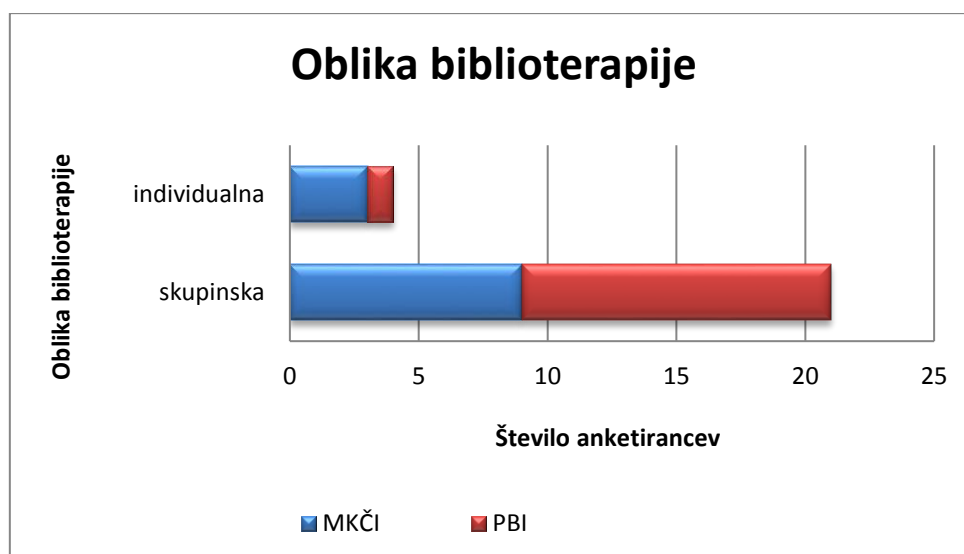
Anketirance, ki so menili, da je dodatno izobraževanje za izvedbo biblioterapije/bibliosvetovanje koristno, smo povabili k zapisu, kakšnih izobraževanj si želijo oz. na katero temo. Anketiranci iz MKČI potrebujejo psihološka znanja o starostnikih, znanja o vodenju in organizaciji bralnih skupin, o načinu dela z določeno skupino, krepitvi socialnih komunikacijskih veščin, osnovah zdravstva (simptomi bolezni značilnih za starostnike) in ustreznim ravnanjem s starostniki. Večina anketirancev iz PBI je zapisala, da si želi predvsem boljšega znanja s področja literature (novosti, primernost, različnost, ustreznost). Želijo si še znanja o pravilnem vodenju in usmerjanju udeležencev, sposobnosti motiviranja in novih načinov dela v sklopu biblioterapije ali le osvežitev znanj oz. spoznavanje novosti v stroki.

4.2 OBLIKE IN ZNAČILNOSTI BIBLIOTERAPIJE

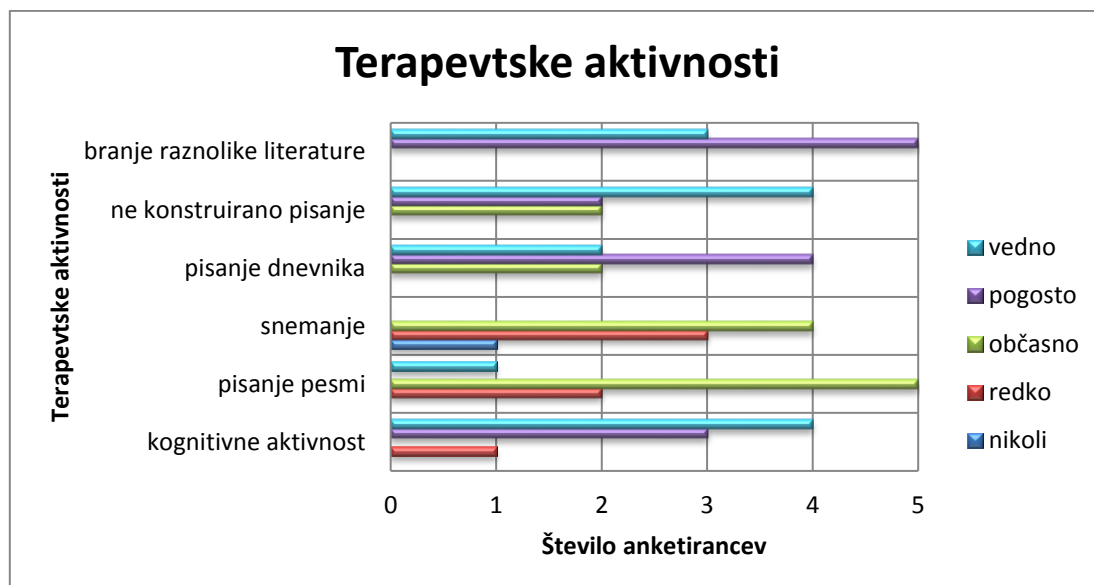
Slika 8: Vrste okolja za izvajanje biblioterapije

Na vprašanje o izbiri primernega okolja za izvedbo biblioterapije so anketiranci iz MKČI kot primerno okolje izbrali knjižnico ali varno okolje, po želji pacienta (3), terapevtska soba (2). Nihče izmed anketiranih iz MKČI ni izbral možnosti pacientova soba ali bolnišnica. Večina anketirancev iz PBI meni, da je najprimernejše okolje za izvajanje biblioterapije terapevtska soba (9). Varno okolje po želji pacienta sta izbrala dva anketiranca, po eden knjižnico ali pacientovo sobo. Nihče izmed anketiranih ni izbral možnosti bolnišnica kot primeren prostor za izvajanje biblioterapije.

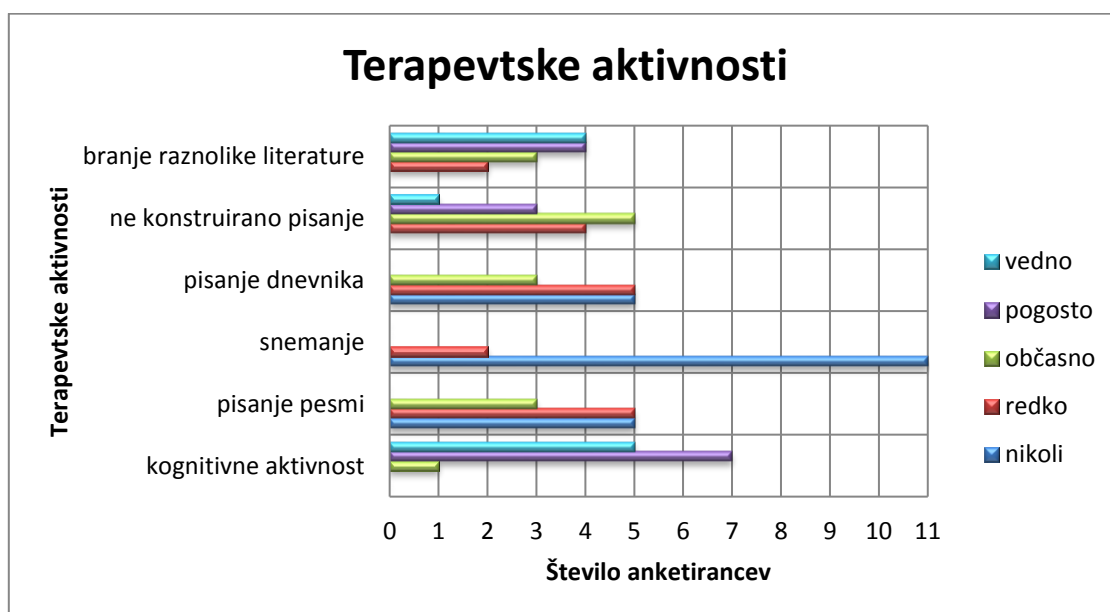
Slika 9: Najprimernejša oblika biblioterapije

Na vprašanje o ustreznih oblikah terapije za udeležence/starostnike je večina anketirancev (17) izbrala skupinsko obliko biblioterapije. Individualno obliko biblioterapije so izbrali štirje anketiranci.

Slika 10: Terapevtske aktivnosti pri bibliosvetovanju (vidik MKČI)

Na vprašanje, kakšen način terapevtskih aktivnosti bi priporočili pri biblioterapiji starostnikov, bi anketiranci iz MKČI vedno ali pogosto najprej priporočili branje raznolike literature (8), nato kognitivne aktivnosti (7), sledi nekonstruirano pisanje (6) in pisanje dnevnika (6). Le občasno oz. redko bi priporočali pisanje pesmi (7) in snemanje (7).

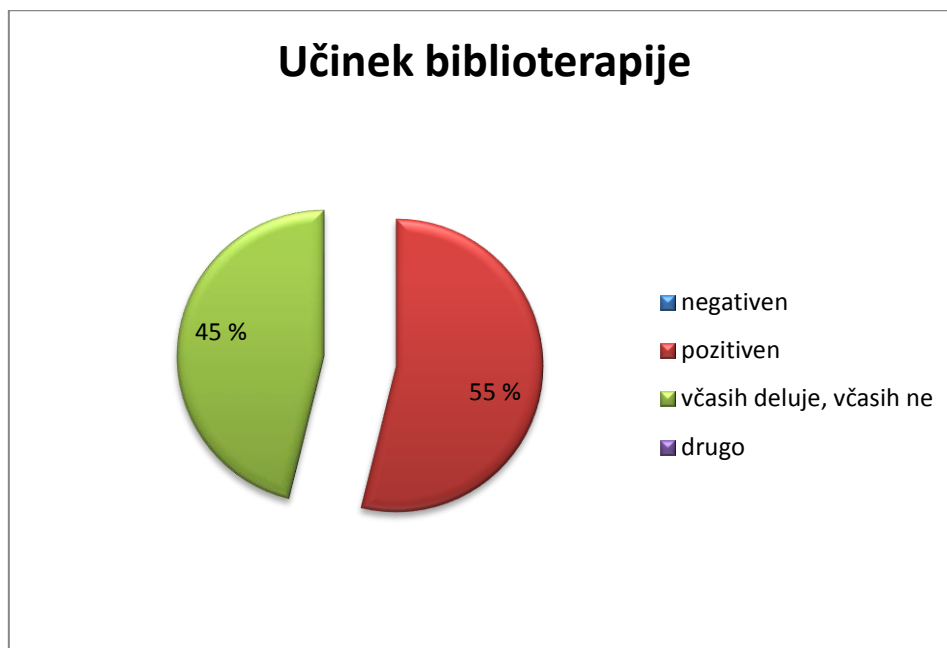
Slika 11: Terapevtske aktivnosti pri biblioterapiji (vidik PBI)

Na vprašanje, kako pogosto pri biblioterapiji uporabite naslednje načine izvajanja terapije, anketiranci iz PBI vedno ali pogosto najprej uporabijo kognitivne aktivnosti (12), nato branje raznolike literature (8), sledi nekonstruirano pisanje (4). Anketiranci iz PBI pri biblioterapiji nikoli ali redko uporabijo snemanje (13), pisanje dnevnika (10) in pisanje pesmi (10).

Anketiranci iz PBI so na dodatno vprašanje, kateri način izvajanja terapije je najbolj ustrezen za udeležence biblioterapije, zapisali, da je najbolj ustrezno branje, nato sledi pisanje in kognitivne aktivnosti. Dodatno so navedli pogovor o prebranem.

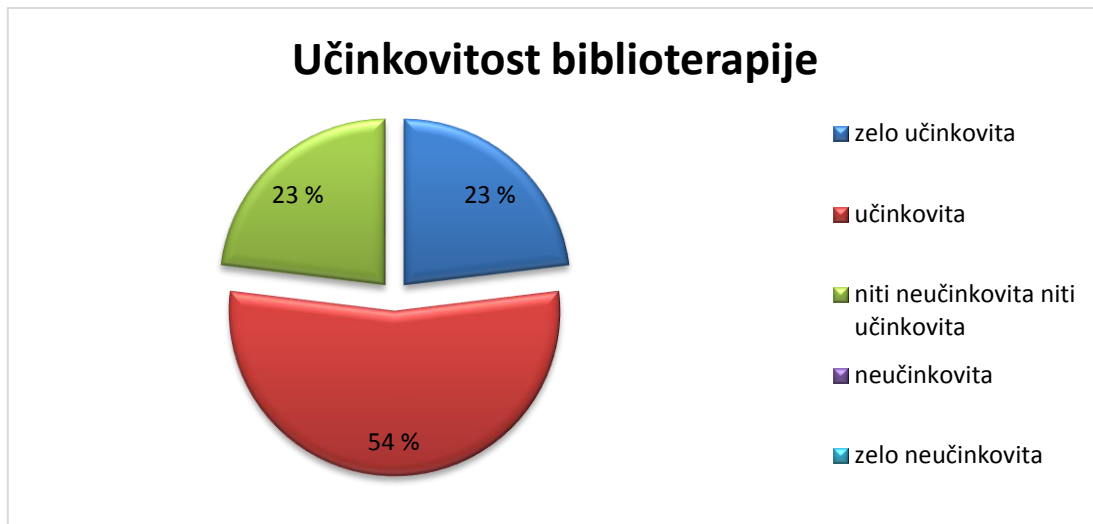
4.3 UČINKOVITOST IN POGOSTOST BIBLIOTERAPIJE

Učinkovitost in uspešnost biblioterapije smo preverili pri anketirancih iz PBI, kjer biblioterapijo izvajajo in imajo z njo izkušnje. Na anketna vprašanja je odgovorilo 13 delavnih terapevtov iz PBI. V MKČI knjižničarji/bibliotekarji bibliosvetovanja ne izvajajo.

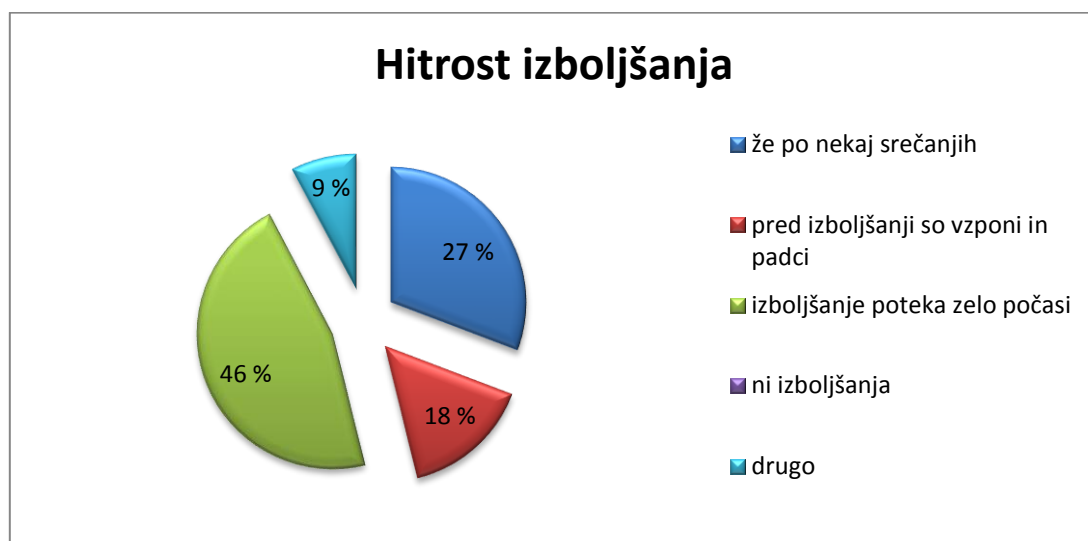
Slika 12: Učinek biblioterapije na udeležence terapije

Na vprašanje o učinkovitosti biblioterapije na udeležence terapije je sedem anketirancev (55 %) menilo, da ima biblioterapija pozitiven učinek na udeležence terapije, šest anketirancev (45 %) meni, da biblioterapija včasih deluje, včasih ne.

Slika 13: Učinkovitost biblioterapije

Na vprašanje o učinkovitosti biblioterapije je sedem anketirancev (54 %) odgovorilo, da je učinkovita, trije anketiranci (23 %) menijo, da je zelo učinkovita in enako so trije anketiranci (23 %) izbrali odgovor niti neučinkovita, niti učinkovita. Anketiranci odgovora neučinkovita, zelo neučinkovita niso izbrali.

Slika 14: Hitrost izboljšanja učinka biblioterapije pri udeležencih terapije

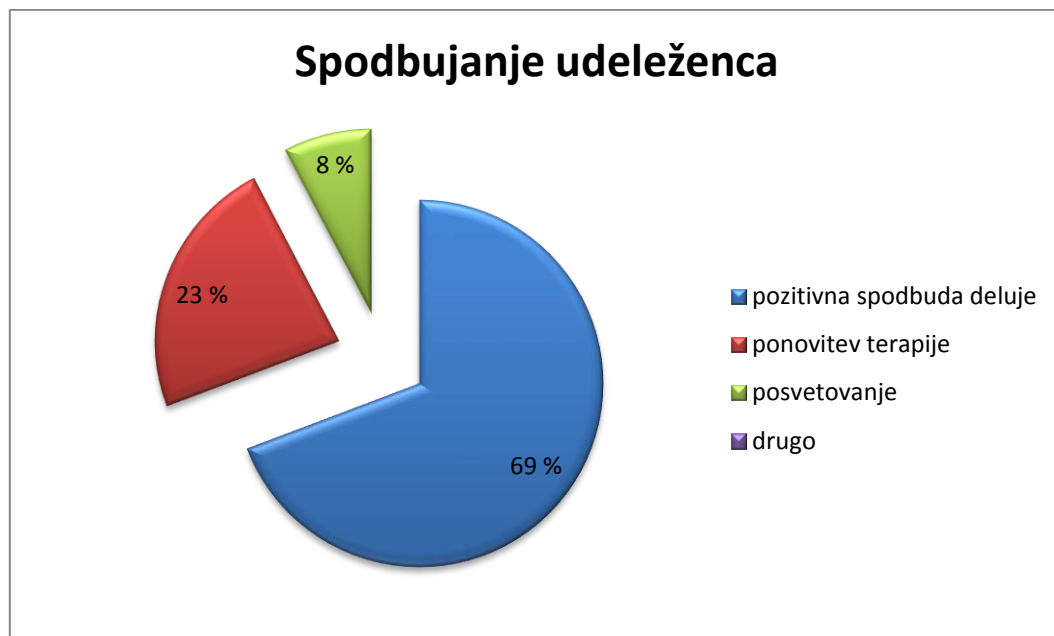
Na vprašanje, kako hitro opazite učinek biblioterapije pri udeležencih terapije, je šest (46 %) anketirancev odgovorilo, da izboljšanje poteka zelo počasi. Da je učinek biblioterapije viden že po nekaj srečanjih, menijo štiri (27 %) anketiranci. Dva (18 %) anketiranca sta odgovorila, da so pred izboljšanjem vzponi in padci. En anketiranec (9 %) je zapisal, da biblioterapijo premalokrat izvede, da bi opazil učinek.

Slika 15: Pogostost izvajanja biblioterapije

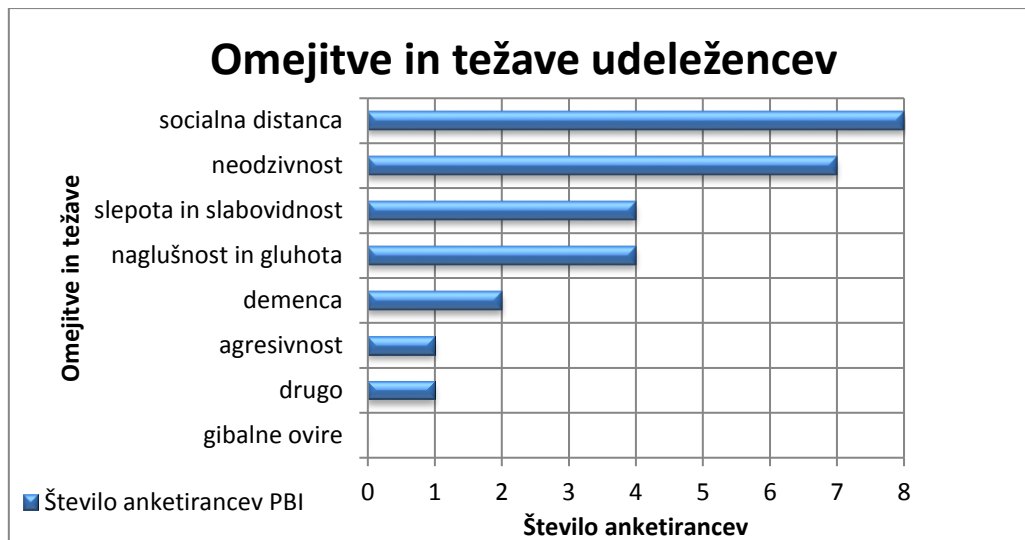
Na vprašanje o pogostosti izvajanje biblioterapije je največ anketirancev (6) odgovorilo, da biblioterapijo izvajajo po dogovoru, štiri anketiranci biblioterapijo izvajajo tedensko, dva anketiranca po potrebi, en anketiranec jo izvaja mesečno.

4.4 SPODBUJANJE IN OMEJITVE UDELEŽENCA BIBLIOTERAPIJE

Slika 16: Načini spodbujanja udeleženca biblioterapije po uspešnem zaključku biblioterapije

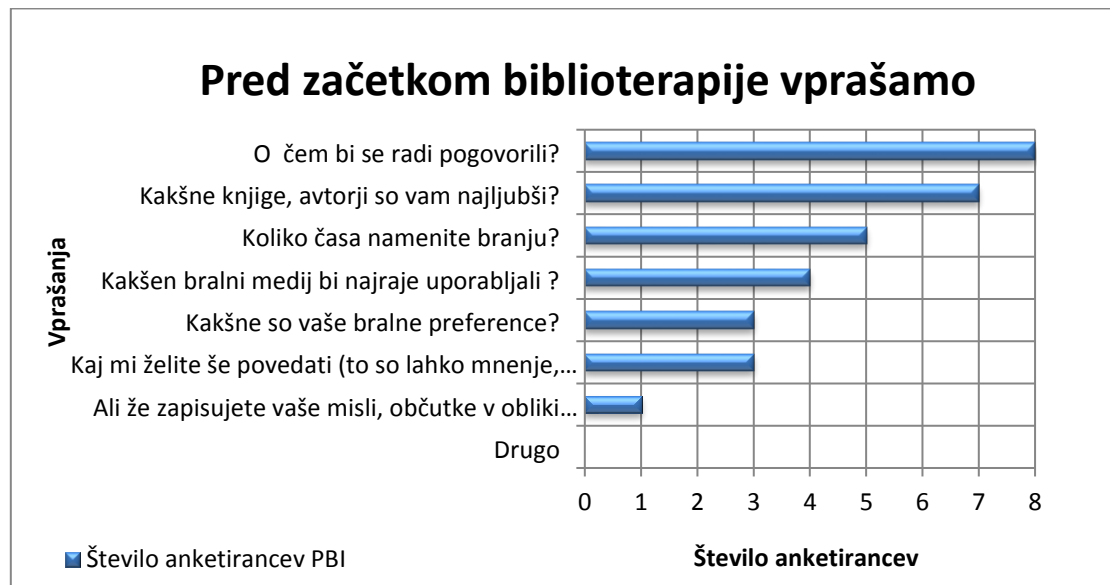
Na vprašanje o načinih spodbujanja udeleženca biblioterapije po uspešnem zaključku biblioterapije je največ anketiranih (9–69 %) odgovorilo, da običajna pozitivna spodbuda deluje. Trije anketiranci (23 %) so odgovorili, da spodbujajo s ponovitvijo terapije, en anketiranec (8 %) se posvetuje.

Slika 17: Omejitve in težave udeleženca biblioterapije

Na vprašanje, s kakšnimi težavami, omejitvami se soočate pri udeležencih terapije ob pripravi biblioterapije, se največ anketirancev (8) sooča s socialno distanco, sedem anketirancev z neodzivnostjo, štirje se soočajo s slepoto in slabovidnostjo ter naglušnostjo in gluhotostjo. Demenca omejuje biblioterapijo pri dveh anketirancih, agresivnost pri enem anketirancu. En anketiranec je zapisal, da se sooča s pomanjkanjem koncentracije pri udeležencih biblioterapije. Nihče izmed anketiranih ni izbral možnosti gibalne ovire kot omejitve udeleženca biblioterapije.

4.5 KAKO ZAČETI

Slika 18: Vprašanja udeležencem pred začetkom biblioterapije

Na vprašanje, kako se pravilno in dobro pripraviti na biblioterapijo oz. kakšna vprašanja postavimo udeležencem pred začetkom biblioterapije, so anketiranci odgovorili, da udeležence vprašajo, O čem bi se radi pogovorili? (8), Kakšne knjige, avtorji so vam najljubši? (5), Koliko časa namenijo branju? (5), Kakšen bralni medij bi najraje uporabljali? (4), Kakšne so vaše bralne preference? (3), Kaj mi želite še povedati (to so lahko menja, zadržki, želje itn.)? (3) in Ali že zapisujete vaše misli, občutke v obliki dnevnika? (1).

Anketirance iz MKČI smo v zaključku anketnega vprašalnika vprašali, ali bi jih izvedba bibliosvetovanja in bralne aktivnosti z elementi biblioterapije v domovih za starejše zanimala in ali bi bili v tem primeru pripravljeni sodelovati. Šest anketirancev bibliosvetovanje v domovih za starejše zanima in bi bili pripravljeni sodelovati, dva pa ne.

Na zadnje vprašanje o njihovih izkušnjah in stikih z bibliosvetovanjem so štirje anketiranci odgovorili, da se z bibliosvetovanjem še niso srečali in s tem nimajo izkušenj. Eden anketiranec svetuje starejšim bralcem v knjižnici, drugi pri izposoji gradiva. S svetovanjem o knjigah se soočamo na vsakodnevni bazi ob izposoji knjig uporabnikom, občasno se zgodi, da svetujemo ustrezne knjige glede na določeno temo, npr. depresija, čustvene težave.

Anketirance iz PBI smo v zaključku ankete spraševali o njihovih letih izkušenj s pripravo in vodenjem biblioterapije ter vrsto delovnega mesta. Na vprašanje so odgovarjali samo delovni terapevti (13 anketiranih). Izvedeli smo še, da ima največ delovnih terapevtov (5) med 15 in 22 let delovnih izkušenj. Med 5 in 10 let izkušenj ima 5 anketiranih, 3 anketirani pa imajo zelo malo izkušenj oziroma nimajo izkušenj s pripravo in vodenjem biblioterapije.

5 RAZPRAVA

Na podlagi izkušenj delovnih terapevtov in mnenj bibliotekarjev o biblioterapevtskem procesu pojasnjujemo vlogo, kompetence in vrline bibliotekarjev za bibliosvetovanje, ter vlogo delovnih terapevtov za vodenje biblioterapije. Prikazujemo razlike med bibliotekarjem in delovnim terapevtom. Predstavljamo ustrezne oblike, značilnosti, učinkovitost in pogostost biblioterapije. Na njihovi podlagi naše zastavljene hipoteze potrdimo oz. delno potrdimo. Ključne informacije iz raziskave bomo uporabili za priporočila o oblikovanju biblioterapije v Domu za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo, ki jih predstavljamo v zaključku. S pomočjo metode anketiranja med bibliotekarji in delovnimi terapevti smo pridobili podatke, na podlagi katerih smo ugotovili, da večina delovnih terapevtov vodi biblioterapijo, bibliotekarji pa se vidijo kot voditelj, svetovalec ali pomočnik. Zato lahko prvo hipotezo: **»Delovni terapevti se bolj vidijo v vlogi voditelja biblioterapije kot bibliotekarji«** potrdimo. Podobno sta ugotovili tudi Zabukovec (2017) in Boštjančič (2020), in sicer, da procesa biblioterapije bibliotekar sam ne zmore voditi. Delovni terapevti bi za izvedbo biblioterapevtskega procesa sodelovali z bibliotekarji, s psihoterapevti oz. psihiatri, z zdravniki, s socialnimi delavci in z medicinskimi sestrami ter z družino udeleženca biblioterapije. Bibliotekarji bi pri bibliosvetovanju sodelovali predvsem z delovnimi terapevti.

Za izvedbo in vodenje biblioterapije sta najpomembnejši kompetenci komunikacija in branje. Za bibliotekarja je zelo pomembna kompetenca poznavanje literature, za delovnega terapevta kompetenca motiviranje. Pomembne kompetence so tudi sposobnost reševanja problemov, vodenje, načrtovanje in organizacija, prilagajanje in fleksibilnost ter psihološka znanja. Imeti je potrebno kompetenco znanja o zmožnostih in omejitvah udeleženca biblioterapije ter smisel za timsko delo. Podobno je ugotovila Obal (2007), ki je za spretnosti biblioterapevta navedla še spretnost poslušanja, prepoznavanja potreb uporabnikov in timskega dela.

Značilnosti voditelja oz. svetovalca dodajo biblioterapevtskemu procesu poseben pečat. Rezultati so pokazali, da je najpomembnejša značilnost spoštovanje, ki ga ima biblioterapevt do udeleženca biblioterapije. Pomembne vrline so tudi sočutje, odgovornost, prijaznost, iskrenost, prilagodljivost, odraslost in integriteta.

Za ustrezno izvajanje biblioterapije je koristno redno dodatno izobraževanje, kar je ugotovila tudi Fifnja (2016) v svoji raziskavi. Udeležila bi se ga večina delovnih terapevtov in bibliotekarjev. Ugotovili smo, da si bibliotekarji želijo pridobiti predvsem psihološka znanja o starostnikih in znanja o vodenju skupin. Delovni terapevti si želijo pridobiti znanja s področja literature in se udeležiti izobraževanj o pravilnem vodenju in usmerjanju udeležencev, motiviranju, novostih na področju biblioterapije.

Biblioterapijo je najbolje izvajati v terapevtski sobi. Najprimernejša oblika biblioterapije je skupinska biblioterapija. Drugo hipotezo: »**Delovni terapevti spodbujajo individualno biblioterapijo, bibliotekarji skupinsko bibliosvetovanje**« deloma potrdimo. Te hipoteze ne moremo v celotni potrditi, ker večina, tudi delovni terapevti, spodbujajo skupinsko biblioterapijo.

Bibliotekarji kot terapevtsko aktivnost najprej priporočajo branje raznolike literature. Delovni terapevti najbolj pogosto izvajajo biblioterapijo v obliki kognitivne aktivnosti. Tretjo zastavljeno hipotezo: »**Delovni terapevti pri biblioterapiji priporočajo različne kognitivne aktivnosti, bibliotekarji pa branje raznolike literature**« potrdimo. Tako delovni terapevti obravnavajo težjo in čustveno problematiko, bibliotekarji pa z branjem raznolike literature pozitivne in vesele izkušnje.

Da je biblioterapije učinkovita, je ugotovila že Boštjančič (2020). V naši raziskavi smo ugotovili enako in še več; biblioterapija ima na udeležence terapije pozitiven učinek. Učinek biblioterapije na izboljšanje mentalnega in čustvenega stanja pri udeležencih biblioterapije poteka zelo počasi, s čimer potrdimo zastavljeno četrto hipotezo: »**Učinek biblioterapije na udeležence terapije poteka počasneje kot pri ostalih vrstah terapije**«.

Delovni terapevti priporočajo izvajanje biblioterapije tako pogosto, kakor se dogovorijo z udeležencem terapije. Takšen dogovor je mogoč zaradi institucionaliziranega sprejema

starostnikov, ki potrebujejo terapijo in zdravljenje. Udeležence biblioterapije je najbolje spodbujati s pozitivno spodbudo. Delovni terapevti se v svojem okolju srečujejo predvsem s socialno distanco in neodzivnostjo udeležencev terapije. Za uspešen potek biblioterapije se je potrebno že predhodno pogovoriti in zastaviti cilje, ki se jih držita tako voditelj kot udeleženec terapije. V začetku biblioterapije je potrebno vprašati udeleženca, o čem bi se rad pogovarjal, in kakšne knjige, avtorji so mu najljubši. Vpraša se jih tudi o času, ki ga namenijo branju, ter kakšen medij bi najraje uporabili za branje.

6 ZAKLJUČEK

Z raziskavo smo ugotovili, kako naj poteka uspešen proces biblioterapije, katere kompetence in kakšna znanja ter vrline mora imeti biblioterapevt za izvedbo biblioterapije. Ugotovitve raziskave smo izkoristili za pripravo priporočil za izvedbo biblioterapije v Domu za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo. Vzorec raziskave je bil majhen, zato rezultatov ne moremo prenesti na celotno populacijo.

Priporočamo, da bibliotekarji iz MKČI najprej vzpostavijo stik z Domom za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo. Njihovi zaposleni psihiater, socialna delavka in delovni terapevti poznajo fizično, čustveno, mentalno in psihično stanje starostnikov s posebnimi potrebami. Zato naj bibliotekarji iz MKČI skupaj z delovnimi terapevti, ki z različnimi terapevtskimi oblikami že vzpodbujajo zadovoljstvo starostnikov, pripravijo biblioterapijo.

K izvajanju biblioterapije za starostnike s posebnimi potrebami v Domu za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo naj se najprej povabi bibliotekarje, ki starostnike že poznajo. Starostniki s poznanim bibliotekarjem lažje komunicirajo, mu zaupajo in se iskreno pogovarjajo o svojih težavah in problemih. Bibliotekar, ki že pozna starostnike Doma za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo, lažje komunicira in izbira ter priporoča gradivo.

Bibliotekarjem priporočamo, da se izobražujejo in pridobijo dodatne izkušnje o komuniciranju s starostniki s posebnimi potrebami. Prav tako naj se stalno izpopolnjujejo in spremljajo novosti na področju biblioterapije. Dodatno izobraževanje je potrebno, da bibliotekarji, ki izvajajo bibliosvetovanje, postanejo kompetentni tudi za izvajanje biblioterapije. Do starostnikov je potrebno izkazati spoštovanje, sočutje, prijaznost in primeren odnos.

Biblioterapijo naj se organizira v varnem okolju Doma za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo. Za starostnike je prevažanje oz. vožnja na dogovorjeno mesto srečanja stresno in naporno ter lahko poslabša pripravljenost sodelovanja. Bibliotekarji naj z delovnimi terapijami pripravijo skupinsko obliko biblioterapije, vključeni starostniki naj imajo podobne težave in omejitve. Delovni terapijami naj vodijo biblioterapijo, se pogovarjajo o težjih in čustvenih pristopih. Dodano vrednost biblioterapije ustvarijo bibliotekarji z ustrezno izbrano raznovrstno literaturo, ki je izbrana glede na omejitve starostnikov in obravnava problematiko, s katero se skupina starostnikov sooča. Osredotočajo naj se predvsem na spodbudne in pozitivne dele življenja, ki ga je starostnik preživel in izkusil.

Biblioterapija je učinkovita, čeprav izboljšanje poteka počasi. V začetku naj se zastavi cilje in potek biblioterapije glede na terapevtski načrt in omejitve starostnikov. Osredotoča naj se na pozitivne izkušnje in spomine. Izbira naj se lahkotnejšo literaturo, prilagojeno starostnikom s posebnimi potrebami. Biblioterapija kot vrsta terapije se priporoča, saj nadgrajuje bralne aktivnosti, ki jih bibliotekarji že izvajajo v Domu za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo. Starostniki so z njo že seznanjeni in je vajeni. Vsaka popestritev je za starostnike dobrodošla, zanimiva in razbremenjuje njihov vsakdan ter težave.

Za to raziskavo je bila predvidena izvedba anketiranja o biblioterapiji med starostniki s posebnimi potrebami Doma za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo in vključitev njihovega pogleda. Zanima nas njihovo mnenje o uvedbi biblioterapije v poznano okolje. Želeli smo izvedeti, kakšne so njihove želje in potrebe. Žal zaradi razmer, ki jih je povzročila pandemija, tega nismo mogli izvesti. Navedene ugotovitve raziskave lahko upoštevamo pri bibliosvetovanju starostnikom s posebnimi potrebami Doma za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo ali kot za izhodišče za nadaljnje raziskave.

Sodelujoč pristop, ki bi ga uvedli, bi bil za starostnike nekaj novega, zato bi lahko izvedli nadaljnje raziskovanje o odzivu starostnikov s posebnimi potrebami Doma za starejše občane Vitadom v Črnem Vrhu nad Idrijo na vpeljavo biblioterapije. Pridobili bi podatke o učinkovitosti biblioterapije, primernosti gradiva ter pripomočkov, ki so jih biblioterapevti uporabili pri procesu.

7 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Abdullah, M. H. (2002). *Bibliotherapy*. ERIC Digest.
https://permanent.fdlp.gov/websites/eric.ed.gov/ERIC_Digests/ed470712.htm
- Armstrong, P. B. (2015). *Kako se literatura igra z možgani? nevroznanost umetnosti in branja*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Berg, K. I. in Miller, D. S. (2020). *K rešitvi usmerjena psihoterapija: kako pomagati zasvojenim z alkoholom*. UMco; SFU.
- Boštjančič, U. (2020). *Vloga knjižničarja in biblioterapije (bibliosvetovanja) pri žalovanju ob izgubi otroka* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
<https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?id=127911&lang=slv>
- Brewster, L. (2007). *Medicine for the soul: bibliotherapy and the public library* [Magistrsko delo]. University of Sheffield.
- Burkeljca, S. (2011). Knjige nam pomagajo živeti: izkušnje z biblioterapijo v šoli. *Šolska knjižnica*, 21(4), 243–248.
- Catalano, A. (2008). Making a place for bibliotherapy on the shelves of a curriculum materials center: the case for helping pre-service teachers use developmental bibliotherapy in the classroom. *Education Libraries*, 31(1), 17–22.
- Dajevskis, E., Cappeillo, M. A in Crain De Galarce, P. (2016). Therapy by the book. *School Library Journal*, 62(10), 32-35. <https://www.slj.com/?detailStory=therapy-by-the-book>
- Dolenc, I. in Kernel, I. (1990). Bolnišnične splošnoizobraževalne knjižnice in njihova terapevtska vloga v procesu zdravljenja. *Knjižnica*, 34(1/2), 45–61.
http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_DOC-CNTJMNPO/index.html
- Dom za starejše Bor. (b. d.). *Dejavnosti*. <https://bor.vitadom.si/dejavnosti/#tab-id-6>
- Erikson, E. H. (2014). *Identiteta in življenjski cikel*. UMco.
- Fifnja, B. (2016). *Sodelovanje šolskega knjižničarja in svetovalnega delavca pri izvajanju biblioterapije* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Garcia, E. P. (2012). *Information seeking behaviors of the school social worker: what is the librarian's role in the practice of bibliotherapy?* [Doktorska disertacija]. Dominican University.
- GoodTherapy. (05. 11. 2016). *Poetry therapy*. <https://www.goodtherapy.org/learn-about-therapy/types/poetry-therapy>

- Irvall, B. in Skat Nielsen, G. (2015). *IFLA Smernice za dostop do knjižnic za uporabnike z oviranostmi; kontrolni seznam*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.
- Kejžar, A. in Jenko, N. (2020). *Vsak dan znova: knjiga o demenci*. Didakta
- Kodrič-Dačić, E. (2011). Knjižnične storitve za slepe, slabovidne in za osebe z motnjami branja v sistemu slovenskih javnih knjižnic. *Knjižnica*, 55(2-3), 17-31.
<https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/5489>
- Kovač, M. (2020). *Berem, da se poberem: 10 razlogov za branje v digitalnih časih*. Mladinska knjiga.
- Macuh, B. (2017). *Življenjski slog starostnikov v domovih za starejše*. Kulturni center Maribor.
- Manoilov, M. (2010). *Osnove metodologije in statistike*. Zavod NOVOZNANJE.
- Mestna knjižnica in čitalnica Idrija. (2018). Letno poročilo javnega zavoda MKČI za leto 2017. https://www.idr.sik.si/uploads/mki_files/letno_poro%C4%8Dilo_2017.pdf
- Moore, G. (2021). *Vadba za možgane: v 40 dneh izurite, obnovite in vzdržujte svoje umske sposobnosti*. Mladinska knjiga
- Novljan, S., Sterle, D. in Černe, K. (2017). Tiskani in elektronski viri med slepimi, slabovidnimi in osebami z motnjami vida. V S. Zwitter in N. Bucik (ur.), *E-gradiva kot bližnjica do uspeha?* (str. 77–88). Bralno društvo Slovenije. http://www.kss-ess.si/wp-content/uploads/2018/03/E-GRADIVA_KOT_BLIZNJICA_DO_USPEHA_BDS2017.pdf
- Obal, T. (2007). *Kompetence bibliotekarja za izvajanje biblioterapije* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Pehrsson, D. E. in McMillen, P. S. (2010). A national survey of bibliotherapy preparation and practices of professional counselors. *Journal of Creativity in Mental Health*, 5(4), 412–425.
- Psihiatrična bolnišnica Idrija. (b. d.). *Delovna terapija*. <https://www.pb-idrija.si/zdravljenje-in-pomoc/zdravljenje-in-podpora-v-bolnisnici/aktivacijska-terapija>
- Praper, P. (2013). *Skupinska psihoterapija: od teorije do znanosti*. Visoka šola za zdravstvene vede.
- Reidner, M. B. (2015). Librarian's role as part of the care team for Alzheimer's patients. *Journal of Consumer Health on the Internet*, 19(2), 143–147.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15398285.2015.1026712?scroll=top&needAccess=true>

- Reščič Rihar, T. in Urbanija, J. (1999). *Biblioterapija*. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo.
- Rus Makovec, M. (2013). Terapevtska komunikacija z bolnikom. V P. Pregelj, B. Kores Plesničar, M. Tomori, B. Zalar in S. Zihlerl (ur.), *Psihiatrija* (str. 31–41). Psihiatrična klinika.
- Sarto, M. (2015). *Strategije motiviranja za branje: z izkušnjami slovenskih motivatorok in motivatorjev branja*. Malinc.
- Špoljar, M. (2003). *Biblioterapija v splošni knjižnici* [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta.
- Tomori, M. (2013). Psihiatrična anamneza. V P. Pregelj, B. Kores Plesničar, M. Tomori, B. Zalar in S. Zihlerl (ur.), *Psihiatrija* (str. 48–53). Psihiatrična klinika.
- World Health Organization (2007). *Guidelines for library services to persons with dementia*
<https://archive.ifla.org/VII/s9/nd1/Profrep104.pdf>
- World Health Organization. (2011). *World report on disability 2011*.
<https://apps.who.int/iris/handle/10665/44575>
- World Health Organization. (2017). *Global action plan on the public health response to dementia 2017–2025*.
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259615/9789241513487-eng.pdf;jsessionid=4DA480FA93471AC53988E52B35F416D8?sequence=1>
- World Health Organization. (2019). *World report on vision*.
<https://www.who.int/publications/i/item/9789241516570>
- World Health Organization. (2021). *World report on hearing*.
<https://www.who.int/publications/i/item/world-report-on-hearing>
- Zabukovec, V. (2017). Biblioterapija v knjižnici. *Knjižnica*, 61(4), 23–34.
<https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/6727>
- Zabukovec, V., Resman, M. in Furlan, M. (2007). Biblioterapija (bibliosvetovanje) v šoli. *Pedagoška obzorja*, 22(3/4), 63–77.
- Zaviršek, D., Kačič, M., Krstulović, G. in Sobočan, A. M. (2013). *Izvedbeni projekt zadovoljevanja potreb potencialnih deležnikov, uporabnikov in posebnih potreb slepih, slabovidnih in oseb z motnjami branja*. Fakulteta za socialno delo. http://www.kss-ess.si/wp-content/uploads/2016/02/FSD_Izvedbeni-projekt-zadovoljevanja-potreb.pdf

8 PRILOGE

8.1 Priloga 1. Anketni vprašalnik za delovne terapevte

V okviru bibliotekarskega izpita, ki ga opravljam v naši ustanovi, Mestni knjižnici in čitalnici Idrija, pripravljam pisno nalogo s podnaslovom Branje za starostnike. Starostnikom bi tako pripravila kakovostnejša bralna srečanja, ki bi vključevala elemente biblioterapije. V raziskovalnem delu pisne naloge pa bi rada pridobila vaše mnenje glede na vprašanja, zastavljena v tej anketi. Z vprašanji hočem pridobiti odgovor na naslednja raziskovalna vprašanja, ki so: Kakšna je vloga bibliotekarja v procesu biblioterapije, Katero literaturo in teme bi s starostniki obravnavali pri biblioterapiji ter Kakšni so pripomočki in dodatne značilnosti biblioterapije. Vaši odgovori mi bodo pomagali pri kakovostnejšem načinu priprave in izvedbe bralnih aktivnosti v domu za starejše občane (in tudi drugje). Prosim, če si vzamete nekaj minut in s klikom na Naslednja stran pričnete z izpolnjevanjem ankete.

1. Kakšna je vaša vloga v procesu biblioterapije (možnih je več odgovorov)?

- Voditelj
- Udeleženec
- Spremljevalec
- Pomočnik
- Drugo:

2. Kdo vse lahko sodeluje pri procesu biblioterapije (možnih je več odgovorov)?

- Knjižničar/Bibliotekar
- Delovni terapevt
- Psihoterapevt oz. psihiater
- Socialni delavec
- Medicinska sestra
- Zdravnik
- Družina pacienta
- Domača žival (kuža)
- Drugo:

3. Kako pomembne so naslednje kompetence/znanje biblioterapevta za vodenje biblioterapije?

	Zelo je pomembno	Pomembno je	Niti ni pomembno niti je pomembno	Ni pomembno	Sploh ni pomembno
Komuniciranje (govorjenje, poslušanje in prilagajanje ter odpravljanje komunikacijskih ovir)	☐	☐	☐	☐	☐
Branje (razumevanje in interpretacija prebranih informacij)	☐	☐	☐	☐	☐
Reševanje problemov (prepoznavanje problema, primerna rešitev, uresničenje in ovrednotenje)	☐	☐	☐	☐	☐
Vodenje	☐	☐	☐	☐	☐
Motiviranje	☐	☐	☐	☐	☐
Timsko delo	☐	☐	☐	☐	☐
Prilagajanje in fleksibilnost	☐	☐	☐	☐	☐
Načrtovanje in organizacija	☐	☐	☐	☐	☐
Psihološka znanja	☐	☐	☐	☐	☐
Poznavanje literature	☐	☐	☐	☐	☐
Znanje o zmožnostih in omejitvah udeleženca terapije	☐	☐	☐	☐	☐

4. Kako pomembne so naslednje značilnosti biblioterapevta?

	Zelo je pomembno	Pomembno je	Niti ni pomembno niti je pomembno	Ni pomembno	Sploh ni pomembno
Sočutje	☐	☐	☐	☐	☐
Spoštovanje	☐	☐	☐	☐	☐
Iskrenost	☐	☐	☐	☐	☐
Odraslost	☐	☐	☐	☐	☐
Integriteta	☐	☐	☐	☐	☐
Odgovornost	☐	☐	☐	☐	☐
Prilagodljivost	☐	☐	☐	☐	☐
Prijaznost	☐	☐	☐	☐	☐

5. Menite, da bi vam za vodenje biblioterapije koristilo dodatno izobraževanje?

DA

NE

Drugo:

6. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, ali lahko navedete, kakšna znanja, kompetence bi še potrebovali za uspešno vodenje biblioterapije?

7. Kakšen učinek ima biblioterapija na udeležence terapije (možnih je več odgovorov)?

Negativen

Pozitiven

Včasih deluje, včasih ne

Drugo:

8. Kako učinkovita je biblioterapija?

Zelo učinkovita	Učinkovita	Niti neučinkovita niti učinkovita	Neučinkovita	Zelo neučinkovita
☐	☐	☐	☐	☐

9. Kako hitro opazite učinek biblioterapije pri udeležencih terapije (možnih je več odgovorov)?
- Že po nekaj srečanjih
 - Pred izboljšanjem so vzponi in padci
 - Izboljšanje poteka zelo počasi
 - Ni izboljšanja
 - Drugo:
10. Kako pogosto izvajate ure biblioterapije (možnih je več odgovorov)?
- Tedensko
 - Mesečno
 - Po dogovoru
 - Po potrebi
 - Drugo:
11. Kako spodbujate udeleženca terapije pri uspešnem zaključku biblioterapije (možnih je več odgovorov)?
- Običajna pozitivna spodbuda deluje
 - Ponovitev terapije
 - Posvetovanje s sodelavci
 - Drugo:
12. S kakšnimi težavami, omejitvami se soočate pri udeležencih terapije ob pripravi biblioterapije (možnih je več odgovorov)?
- Gibalne ovire
 - Slepota in slabovidnost
 - Naglušnost in gluhoti
 - Demenca
 - Agresivnost
 - Neodzivnost
 - Socialna distanca
 - Drugo:

13. Kako se pravilno in dobro pripraviti na biblioterapevtsko uro (možnih je več odgovorov)? Udeleženca pred začetkom biblioterapije povprašamo o:

- O čem bi se radi pogovorili?
- Kakšne so vaše bralne preference?
- Kakšne knjige, avtorji so vam najljubši?
- Kakšen bralni medij bi najraje uporabljali ?
- Koliko časa namenite branju?
- Ali že zapisujete vaše misli, občutke v obliki dnevnika?
- Kaj mi želite še povedati (to so lahko mnenje, zadržki, želje itn.)?
- Drugo:

14. V kakšnem okolju je biblioterapijo najbolje izvajati?

- Pacientova soba
- Knjižnica
- Terapevtska soba
- Bolnišnica
- Varno okolje, po želji pacienta
- Drugo:

15. Kako pogosto pri biblioterapiji uporabite naslednje načine izvajanja terapije?

	Vedno	Pogosto	Občasno	Redko	Nikoli
Branje raznolike literature	☐	☐	☐	☐	☐
Nekonstruirano pisanje (naključni zapisi misli, citatov, izpovedi čustev)	☐	☐	☐	☐	☐
Pisanje dnevnika	☐	☐	☐	☐	☐
Snemanje	☐	☐	☐	☐	☐
Pisanje pesmi (haiku)	☐	☐	☐	☐	☐
Kognitivne aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐

16. Kateri način izvajanja terapije je najbolj ustrezen za udeležence biblioterapije?

17. Kakšna oblika biblioterapije je za udeležence terapije najbolj ustrezna?

- Individualna
- Skupinska

18. Koliko let izkušenj imate pri pripravi in vodenju biblioterapije?

19. Kakšno delovno mesto (naziv) imate v vaši službi?

- Psihiater
- Delovni terapevt
- Socialni delavec
- Medicinska sestra
- Terapevt
- Bibliotekar/Knjižničar
- Drugo:

20. Bi želeli še kaj dodati?

8.2 Priloga 2. Anketni vprašalnik za bibliotekarje in knjižničarje

V okviru bibliotekarskega izpita, ki ga opravljam v naši ustanovi, Mestni knjižnici in čitalnici Idrija, pripravljam pisno nalogo s podnaslovom Branje za starostnike. Starostnikom bi tako pripravila kakovostnejša bralna srečanja, ki bi vključevala elemente biblioterapije. V raziskovalnem delu pisne naloge pa bi rada pridobila vaše mnenje glede na vprašanja, zastavljena v tej anketi. Z vprašanji hočem pridobiti odgovor na naslednja raziskovalna vprašanja, ki so: Kakšna je vloga bibliotekarja v procesu biblioterapije, Katero literaturo in teme bi s starostniki obravnavali pri biblioterapiji ter Kakšni so pripomočki in dodatne značilnosti biblioterapije. Vaši odgovori mi bodo pomagali pri kakovostnejšemu načinu priprave in izvedbe bralnih aktivnosti v domu za starejše občane (in tudi drugje). Prosim, če si vzamete nekaj minut in s klikom na Naslednja stran pričnete z izpolnjevanjem ankete

1. V kakšni vlogi se vidite v procesu biblioterapije, če bi v Vaši ustanovi organizirali biblioterapijo (možnih je več odgovorov)?

- Voditelj
- Svetovalec
- Udeleženec
- Spremljevalec
- Pomočnik
- Drugo:

2. Koga bi po Vašem mnenju potrebovali za ustrezno izvedbo biblioterapije (možnih je več odgovorov)?

- Delovni terapevt
- Psihoterapevt oz. psihiater
- Socialni delavec
- Medicinska sestra
- Zdravnik
- Družina pacienta
- Domača žival (kuža)
- Drugo:

3. Kako pomembne so naslednje kompetence/znanja bibliotekarja za kakovostno bibliosvetovanje?

	Zelo je pomembno	Pomembno je	Niti ni pomembno niti je pomembno	Ni pomembno	Sploh ni pomembno
Komuniciranje (govorjenje, poslušanje in prilagajanje ter odpravljanje komunikacijskih ovir)	☐	☐	☐	☐	☐
Branje (razumevanje in interpretacija prebranih informacij)	☐	☐	☐	☐	☐
Reševanje problemov (prepoznavanje problema, primerna rešitev, uresničenje in ovrednotenje)	☐	☐	☐	☐	☐
Vodenje	☐	☐	☐	☐	☐
Motiviranje	☐	☐	☐	☐	☐
Timsko delo	☐	☐	☐	☐	☐
Prilagajanje in fleksibilnost	☐	☐	☐	☐	☐
Načrtovanje in organizacija	☐	☐	☐	☐	☐
Psihološka znanja	☐	☐	☐	☐	☐
Poznavanje literature	☐	☐	☐	☐	☐
Znanje o zmožnostih in omejitvah udeleženca terapije	☐	☐	☐	☐	☐

4. Kako pomembne se Vam zdijo naslednje značilnosti knjižničarja/bibliotekarja pri bibliosvetovanju?

	Zelo je pomembno	Pomembno je	Niti ni pomembno niti je pomembno	Ni pomembno	Sploh ni pomembno
Sočutje	☐	☐	☐	☐	☐
Spoštovanje	☐	☐	☐	☐	☐
Iskrenost	☐	☐	☐	☐	☐
Odraslost	☐	☐	☐	☐	☐
Integriteta	☐	☐	☐	☐	☐
Odgovornost	☐	☐	☐	☐	☐
Prilagodljivost	☐	☐	☐	☐	☐
Prijaznost	☐	☐	☐	☐	☐

5. Menite, da bi Vam za bibliosvetovanje koristilo dodatno izobraževanje?

DA

NE

Drugo:

6. Če ste na prejšnje vprašanje odgovorili z DA, prosim, če zapišete, kakšnega izobraževanja bi se po Vašem mnenju morali udeležiti za ustrezno bibliosvetovanje?

7. V kakšnem okolju bi, po vašem mnenju, bilo primerno izvajati biblioterapijo in s tem povezano bibliosvetovanje?

- Pacientova soba
- V knjižnici
- Terapevtski sobi
- Bolnišnica
- Varno okolje, po želji pacienta
- Drugo:

8. Kakšen način terapevtskih aktivnosti bi priporočili pri biblioterapiji starostnikov?

	Vedno	Pogosto	Občasno	Redko	Nikoli
Branje raznolike literature	☐	☐	☐	☐	☐
Nekonstruirano pisanje (naključni zapisi misli, citatov, izpovedi čustev)	☐	☐	☐	☐	☐
Pisanje dnevnika	☐	☐	☐	☐	☐
Snemanje	☐	☐	☐	☐	☐
Pisanje pesmi (haiku)	☐	☐	☐	☐	☐
Kognitivne aktivnosti	☐	☐	☐	☐	☐

9. Kakšna oblika biblioterapije se Vam zdi za starostnike najbolj ustrezna?

- Individualna
- Skupinska

10. Ali bi Vas izvedba bibliosvetovanja in bralne aktivnosti z elementi biblioterapije v domovih za starejše zanimala in ali bi bili v tem primeru pripravljene sodelovati?

11. Kakšne so Vaše izkušnje z bibliosvetovanjem na Vaši poklicni poti? V kakšnem kontekstu ste se že srečali z bibliosvetovanjem?

12. Bi za konec želeli še kaj dodati?